

Összeállító: GELENCSEK ZOLTÁNNE

Összeállítás ideje: 1971.

TART.: LÁTOGATÓBAN ZSELICEN ÁT SZENNA'BAN

51 lap, 3 rajt

Főlapra szerkesztő: SZENNA

Szerkesztő: XXXIII, 11

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

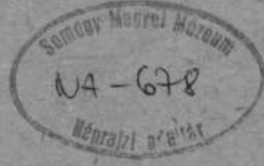
LELTÁRKÖNÉS

ÁTVÉVETVE AZ EGYSÉGES HTK. 1955-ös TÉTELE ALÓL

IV/64/15.

NYELV-ÉRTÉLMELŐSÉG

1955

Gelenosér Zoltáné

pedagógus

munkája

Kaposvár

Arany János u. 6.

III. lh I/3

1955

I.

Látogatóban Zselicen át

Szennában.

S z e n n a ... a Zselicségnek egyik legjellegzetesebb községe. Néprajzi szempontból szinte kimeríthetetlenek a nagy érdekességei annál is inkább, mert a különleges elzárkózottságánál fogva - s éppen Kaposvár tövében / 8 km-re / a legtávolabbi megőrizte az ősi multját, szokásait, hagyományait a Zselicségben.

Sokszor halljuk ezt a szót: Zselicség. Mit is értünk tulajdonképpen alatta?

A Kaposvár környékén lakók Zselicség alatt Kaposszerdahely, Szenna, Patca, Zselickisfalud, Szilásszentmárton községeket értik. / Emőnt má' a busz Zselicbe. / - Pesthy Frigyes megállapítása szerint: " Somogy megyének Kaposvár körül és azon belül lévő, érdekes, hegyes, völgyes részét mondják Zselicnek."

Igaz, hogy ez is Zselic, de csak egy kis része annak. Az egész Zselic egy hatalmas tájegység. Szeghalmy Gyula: Dunántúli vármegyék c. művében azt írja, hogy a Kapos völgye Somogy megyének két érdekes tájegységét választja el egymástól. Az északi rész Külsősomogy, a déli Zselicség név alatt ismeretes, mely hegyes, völgyes, dombos vidék, s valamikor rengeteg erdővel borított táj volt, csak nagyon kevés számu uton volt járható. 46 község népe él itt, de a törökidő előtti időkből 130 faluról van tudomásunk.

Varga Károly szerint / Délkeleti Zselic / Zselicségnek nevezik Somogy megyének azt a Baranyából kiszögellő, hegyes, dombos, völgyes zugát, mely Kaposvártól délre Szigetvárig terül el.

Az 1860-as évek adatgyűjtői között Kisasszondról azt írják, hogy északnyugati kezdőpontja a Zselicségnek, Zselickislakról pedig, hogy a Zselic széle, Viszlóról pedig, hogy a zselici erdő tövében fekszik.

Kogutowitz a Zselicség nyugati határául a Kisasszond - Gige - Kadar-kuton át Szigetvárra vezető országutat veszi Somogyapátiig. Innen Basalon, Turbékon keresztül Baranya határáig megyünk, keleten pedig végig elfogadva Somogy és Baranya határát, Kaposkeréturnál lejutunk a Kapos völgyébe. E terület északi határa maga a Kapos folyó, illetve annak a völgye. - Bár ez a határ sem sem egészen pontos, de egyelőre ez közelíti meg a valóságot, amíg valaki a Zselicség pontosabb földrajzi határait nem adja.

Sok Zselic közcégi ember nem tudja, hogy tulajdonképpen Zselicben lakik. Amikor 1968-ban az országos tájegység-vetélkedőn a zselici tájegység képviselőjére Gálosfa volt kijelölve, maguk a gálosfaiak csodálkoztak, hogy ők a Zselicségben laknak.

A Zselicség az őskor óta lakott hely.-László király 1039.körül a pannonhalmi főapátságnak adományozza a zselici / Selez / erdők jogát, illetve birtokát a disznók legeltetésére 30 telek kondással és 300 disznóval.- A zselici erdőrengeteg meghatározta ennek a tájegységnek a múltját, a történetét és az ittlakók életkörülményeit. A hajdani őserdők és a vizenyős lapályok miatt nem lehetett földműveléssel foglalkozni, hanem csakis állatneveléssel, így a zselici nép ősi foglalkozása a kanászság volt, s a zselici kanászok messze földön híresek voltak. A kanászok disznófalkákat / itt a falkát "fókának mondik" / legeltettek a makkban bőséges vadonokban a tavasz kezdetétől a tél beálltáig. A kanásznak állandóan a fókával kellett lennie, s így éjjel-nappal kint tanyázott az erdei putriban. Értettek is a "gunyhó"-csináláshoz, mert ennek is fortélyja van. A napi eledeléről is maga gondoskodott a kanász, vagy időnként a felesége vitt, vagy küldött ki utána az erdei "járásába" ételt. Nagyobb ünnep napokon azonban összejöttek a kanászok egy kis mulatozásra, s maguk készítették a malacsültet, a "disznógulást" és pörköltet. Néha ellátogattak valamelyik csárdába, s daloltak, táncoltak duda, vagy "furugla"-szóra. A fennmaradt monda szerint a zselici kanász a disznónak még a hangját, a "beszédét" is elleste. A somogyi disznó, amely különben a Zselicség eredeti tájfajtája, messze vidéken híres és kapós volt. A földesurak parancsára messze vidékre hajtottak falkákat eladásra. A falkákat nem volt könnyű őrizni. A falka növekvő, vagy apadó létszámáról a kanász köteles volt számot adni. Az adatokat "rovás"-írással jegyezte fel a különleges pásztorlásával, a "bissók"-jával. De a bissókjával faragta ki a cifra kanászbótját, a tehénszarvból készített sőtartóját, kulacsát, a karikás kanászosztorának a nyelét és a "baluskájának", azaz a baltájának a nyelét. A kanásznak szüksége volt a furkósbotra nemcsak a nyáj őrzésére, de ez volt az egyik fegyvere is, a másik meg a baluska. A baltával kitűnően tudtak célba dobni is. Szükségük volt ezekre a primitív fegyverekre a duvadak, farkasok és a rabló haramiák ellen. A kanász végezte a disznóölést is az ugynevezett disznóölő nagy késsel. Ugyancsak a kanász kötelessége volt kamalacok, esetleg a kandisznók ivartalanítása is, ez az ugy-

nevezett "herélés", amelyet ugyancsak a bicsókkal végeztek biztos kézzel, mesterien. Az igazi jó kanász rovásírás nélkül is "fejből" tudta, mennyi a szaporulat, mennyi a herélt sertés, vagyis "ártány", és mennyi az anyagöbe, a "rédeg"-disznó /meddő-disznó/, mennyi a göbe-malac és mennyi a "kany", s hány disznó veszett el, vagy döglött meg. De a beteg disznókat is a kanász ápolta nagy szeretettel, s gyógyította azokat füvekből-fákból ketyvasztott orvosságokkal, s külön jó, betegnek való ételekkel. - A zselici disznófajta vad természetű volt, s hegyes, vékony, hosszúorrú, és a megőrzésük nem könnyű dolog volt. A mai értelemben vett disznóhizlalást nem ismerték régen Zselicben: a disznók az erdőkben a makkon hiztak meg.

A kanászok általában megvédelmezték a falkáikat az arra járó betyárok, rablók ellen, de akadtak olyanok is a kanászok között, akik a betyárokkal cimboráltak, s kézre játszottak disznókat a betyároknak, és együtt ittak, ettek velük. Ha aztán nem tudták falkáról számot adni, bizony az uraságuk "kiadott" rajtuk, kitette a "szürüket." Az ilyenekből lettek aztán a betyárok leginkább.

A betyárvilágot Somogyban tehát egyrészt a nagybirtok és a pásztor-kodás szülte, de persze akadtak a betyárkodásra, rablásra hajlamos egyének is.

Vajon mi az oka, hogy a betyár és rablóvilág az országnak csak bizonyos részein ütötte fel a fejét, s egyes megyéknek is csak bizonyos részein fejlődött ki? Ennek a meghatározója az alkalmas terület, az ingovány, az erdő, ahol tanyázhattak, ahol és ahonnan portyázhattak, s ahol igen jó buvóhelyük volt.

Somogyban, kiváltképpen Zselicben nagyon sok betyár volt, mert rengeteg volt az erdő, ahova ha bevették magukat, hiába keresték őket a pandurok. Ide illik a régi mondás: "Nem az erdők vannak Somogyban, hanem Somogy van az erdőkben." - Sok híres betyár tanyázott a zselici erdőrengetegben. A betyárokat a hagyományok szerint három csoportba lehet osztani. Az egyik csoportba tartoznak azok, akik az áldozataikkal indoktalanul kegyetlenkedtek, mint például a két Gelencsér-fiu, József és György. - A másik csoportba tartoznak azok, akik - ha az áldozataiktól a kívánt pénzüsszeget, ékszereket, élelmet, italt megkapták - aránylag kiméletesen viselkedtek. Ilyenek voltak: Angyal Bandi /Horváth András/, Hajnal Jancsi, Kara Miska, Oroszlán Pali, Patkó Pista és Jancsi fivérek. Patkó Pistáról nóta is szól:

Rongyos csárda, két oldalán ajtó,
Oda rugtat pej paripán patkó.
Csárdásnének így adja fel a szót:
Látott-e már egy lovon hét patkót?

Ha nem látott, gyűjjön ki, most láthat:
Négyet visel e gyönyörű állat,
Kettő mög a csizmámra van verve,
A hetedik magam vagyok. Nemde?

A harmadik csoportba tartoztak azok, akik az áldozataikkal finoman bántak, s egy-egy jól sikerült rablás után kezet fogva bucsuztak tőlük. Gavallériájuk következtében meglehetősen népszerűek is voltak, amit a róluk szóló számos népdal is tanusít. Ezek közé tartoztak: Sobri Jóska, Sromfai József, Juhász András, Bergán János, Séta Pista, Nagy Pali.

A hagyomány szerint Seta Pistát a keleti Zseliccségben lévő nagytótvárosi csárdában vették körül a pandurok, s a csárda mind a két oldalán elállták az ajtót. Seta Pista a csárda konyhájának a kéményén keresztül akart menekülni, de a pandurok közül egyik ezt észrevette és a kéményben agyonlőtte őt.

Nagy Paliról pedig azt tartja néphagyomány, hogy nem fogta őt a pandurfegyver "golóbisa", hiába "lúdöztek" "rája", hanem aztán egyszer az egyik pandur "körtönye"-puskából lőtt rá, s azzal agyon is lőtte.

A sírja Szennától nem messze a Ropolyi nagy erdőben van, a Szilvásszentmártonon át Kishárság felé vezető út mellett - mintegy 10 km-re.

A fejfáján olvasható a volt betyár neve: Nagy Pál. A szépen bekerített sirt ismeretlen kezek mindmáig kegyelettel gondozzák, virágokat ültetnek, s friss virágot visznek a sírhalomra.

A betyárok a földesurakat, nagypapokat "látogattak" meg, vagy pénzes nagykereskedőknek, elegáns hintón utazóknak állták el az útját és focztották ki őket. - A szegény embereket békén hagyták, sőt sokszor megsegítették őket a jó zsákmányból. Hiszen a betyárok is szegény sorból kerültek ki, s úgy is hívták őket: "szegénylegények". - A szegény nép szimpatizált is a betyárokkal: sokszor menedéket adott nekik az őket hajszoló pandurok elől, és sokszor tévutra vezette a betyárokat kereső pandurokat.

A betyárok közé nők is keveredtek. Voltak a betyárok babái között csárdásnék, csárdabeli szolgálók, virtuos asszonyok, leányok, vagy a

betyárpajtások leánytestvérei. Ők őrizték, illetve értékesítették a rablott kincseket, holmikát, vagyis ők voltak a betyárvilág orgazdái. Kis Palinak Horváth Juli volt a társa, Kása Gyurinak Horváth Őrsei, Angyal Bandi felesége Mikli Bözse volt. Sobri Jóska babáját Répa Rozinak hívták.-Rozi a Lesence-Tomaj határában lévő Billege csárdába szegődött el. A csárdás jó embere volt Sobri Jóskának, s ezért a lánnyal úgy bánt, mintha a saját édesleánya lett volna.- A betyárt és babáját nemcsak az erdő, a barátok, az ismerősök védték, hanem ezernyi ötlet, fortély, amely egyébként is jellemző a zseliciekre.

De aztán a múlt század közepén bizonyos fokú haladás indult meg hazánkban is gazdasági és kulturális téren, ha gyermekcipőben kezdett is járni.- Sok fát használtak fel a szénégetéshez, a szurokkészítéshez, a kalamász égetéséhez. /Kalamász, népiesen: kulimász volt az elődje a kocsikenőcsnek./ - Aztán a hazai vasutak építésénél rengeteg fa kellett a szintalpak készítéséhez, s a bányászat fejlődésével sok bányafára volt szükség, a nagyobb épületek, különösen a középületek építéséhez, hajókészítésekhez szintén fa kellett, a gőzgépek is sok fát emésztettek fel, így aztán az erdőrengetegek megritkultak, s lassan vége lett a híres kanászéletnek és romantikus betyárvilágnak. A régi mondás szerint: "Ha nincs erdő, nincs kanász, nincs zsvány!" /A betyárokat zsványoknak is nevezték./ Ahogy ritkultak az erdők, úgy növekedtek helyükön a szántóföldek, s Zselic lakossága lassanként áttért a földművelésre.- Bosznai Viktor hedrehelyi ref. prédikátor írja 1858-ban a Vasárnapi Ujságban, hogy a sűrű erdők Zselicben, amelyen keresztül az utas félelemmel haladhatott, ma már jórészt gazdag mezőkké változtak. - Megváltozott tehát a Zseliccég élete. A kanászoknak és a betyároknak már csak az emléküik él.

A Zseliccég domborzati képe elüt a vele délen szomszédos Dráva lapályától, s a nyugatról határos belső somogyi homokterülettől, és a Kaposvártól északra elterülő, ugynevezett Külső somogy vidékétől. A Mecsek-hegység nyugati láncza a Somogy-Baranyai határon szelidebb dombvidékké alacsonyodik. A harmadkori rétegekből felépített dombvidékben a patakok egy része kelet-nyugat, a legnagyobb része észak-dél irányban vágta bele a maga kisebb-nagyobb völgyét. A pannontábla rögei délnek billent lépcsőket alkotnak a Zselicben. Igen jól látható ez a Szigetvár-Szentlászló-Kaposvár-i országúton. Mozgótól észak felé haladva /ez a régi országúton különösen igen jól látható/ enyhén

emelkedik az ut a zöcskei dombtetőig, s innen hirtelen ereszkedik alá az Almás-patak völgye szorulatáig. A szentlászlói Almás-hídon áthaladva emelkedik az ut a falu déli végéig, s ott ismét meredekebb lejtőre vezet, majd egy magasságban halad a falu fő utcája Boldogasszonyfa déli végéig. Itt hirtelen a völgybe fordul, majd fokozatosan emelkedik az Antalszállás feletti erdő sarkáig. Onnét a régi ut ismét meredeken vezet le Kisbószénfáig. Tovább haladva a simonfai dombig emelkedik és a tetőn halad, majd egy magasságban vissz a Kaposvár előtti hirtelen lejtőig. A Szigetvárról Kaposvárra menő másik ut Antalfalun és Kishárságyon vezet át, s egymagasságu domb hátán halad végig. Ez az Antalfalu melletti 215-ös magaslaton át a 278 m magas Ropoly-i tetőig emelkedik, majd lassan ereszkedik le Kaposvárig. Észak-dél irányban ez a Zselicség vizválasztója. - Van még egy harmadik ut is Szigetvár és Kaposvár között, amely Bószénfánál ágazik el, s Gálosfa-Hajmás-Szentbalázs-Sántoson keresztül vezet Kaposvárn.

Zselicség talaja az alacsony dombokon lösz, a magasabb részeken pedig pannonrétegek alkotják a felszint. Több helyen találunk 4-ed kori /diluviális/ durva homokot, homokkő-padokat. Kogutowitz Kaposzentjakab, Vácárosbéc, Hárságy, Zselickisfalud, Gálosfa, Szentlászló és Zöcske vidékén említ ilyeneket. Az egyházi konventek jegyzőkönyvei szerint a Zselic keleti közepén, a most Gálosfához tartozó Tótvároson /ma kis pusztá / fejtették az első bószénfai templom részére az alapzat termésköveit. - Zselicség általában agyagos, amely azonban az egykori erdőrengetegek lehullott lombjaitól, fahulladékaitól termékenyebb és lényegesen jobb más agyagtalajjal szemben.

A Zselicséget két vizválasztó dombvonulat majdnem négy egyenlő részre osztja. Észak-dél irányban majdnem két egyenlő részre osztja a vizválasztó tető, amelyen a már említett Szigetvár-Antalfalu-Kishárságy-Kaposvár felé vezet az ut. Ez a vonal szeli a Zselic legmagasabb pontját: A Ropoly-i erdő 278 méteres magaslátát. -- Kelet-nyugati irányban, a Somogy-Baranya-i határ mellett fekvő tótvárosi dombtól / 276 m / indul a vizválasztó és nyugatnak haladva elérkezik a szenttamási 266 m-es magaslathoz. Onnan kissé észak felé tér, majd a Pacsérvisnyétől északra lévő 255 m-es magaslatról Kadarkut felé vonul. Ez a vizválasztó Zselicet kb. két egyenlően nagy, északi és déli részre osztja. Az ettől a vonaltól északra eredő patakok a Kapos völgyébe adják le a vizüket, a délre eredők pedig a Drávába folynak. - Az északi részen a legjelentősebb patak a Surján-patak. Ez az észak legnagyobb vize, mely a Ropolyi erdőben ered, s végigfolyik a szentta-

mási völgyön, elég szűk völgyben halad kelet felé és nagy kanyarulattal fordul Gálosfa és Hajmás felé, majd onnan észak felé tart és Sántestől északkeletre folyik a Kaposba.

A Berki-patak Szenna és Kaposszerdahely határában elhaladva gyűjti össze a környék patakjainak a vizét, s viszi a Kapos-folyóba.

Délen az Almás-patak a vízgyűjtő. Ennek a pataknak nagy szerepe volt Szigetvár védelmezésében. Még száz esztendővel ezelőtt is több helyen tóvá szélesedett, s csak mérnöki munkával sikerült ezeket a tavakat lecsapolni.

Megemlítendők még a Viszlói-patak, a Márcadó- és a Gyöngyös-patak.

A Zseliciséget ősidők óta erdőrengetegek borították. A helynevek, a dülőnevek bizonyítják, hogy itt sok bükkfa és cserfa volt. /Cserénfa, Csértő./ - De volt bőven fenyő- és hárserdő is. /Terecseny: lucis, fenyős./ Sőt bő lehetett az almatermés is. /Almamellék, Almáskeresztúr./ /Hárság: hársfás./

Az erdőrengetegek megritkulásáról már előbb szoltam.

Hogy a Zseliciség az őskor óta lakott hely volt, azt bizonyítják az ásatások folytán előkerült leletek. A szalacsikai híres földvár is a zselici dombok keleti szélén fekszik. 10 kőkori lelőhely van a Zselicben. Majd jön a bronzkor embere: a lipótfai, simonfai leletek. Hedrehely kelta település volt. Mozigón a római korból való edénytöredékeket találtak. Ibafa közelében egy kis Hermes-szobornak leletek, mely a pécsi múzeumba került.

A déli részen már az Árpádok korában nagyobb települések voltak. Az Almás-patak völgyét István király a pécsi egyházmegyének adományozza. ---1240. körül körül már találkozzunk Macadon / Márcadó / , Szentlászló, Bozásfalva / Bőszénfa / települések nevével. A tatárok nem okoztak ezen a tájon nagyobb pusztítást. A török-időkben azonban elsorvadtak ezek a falvak. Utána horvátokat, majd németeket telepítettek a földesurak ezekbe az ősi magyar falvakba. Ma főként délkeleti Zselicben vannak sűrűbb német / sváb / települések - vegyesen magyarokkal.

A Zseliciségben általában patakmenti települések keletkeztek. A régi építkezési mód a talpas, boronás, fecskerakásos, zsuptetős, alacsony házépítkezés volt, kis ablakkal, füstös konyhával. - Szennában ezelőtt még 30 - 40 évvel még egész sereg ilyen boronás, füstös, zsuptos ház volt, de ma már csak 7 ilyen házat lehet találni, de azokat is a kö-

zeli jövőben lebontják és új, modern házakat építenek helyettük.

Ma már furcsának tűnik fel, de régebben mégis az volt a helyzet, hogy az istállókat a lakótelkeken kívül, elszórtan építették - összefüggően a pajtával, boronás építkezéssel, szupptetővel.

A német ajku telepesek azonban már korábban rátértek a tömés-, vályog-, illetve téglépületek építésére és sokszor az istállóik díszesebbek voltak, mint a házaik, de nagy gondot fordítottak arra, hogy a lakásuk bent rendezés és tiszta legyen.

Jó lösz talajon telepedtek le. Ilyenek Nagy- és Kishárságy, Szulinán, Szentlázló, Almanellék, Bócsénfa, Boldogasszonyfa, Gálosfa, Németlad, mely utóbbinak az 1773-as feljegyzések szerint iskolamestere volt; továbbá Németlukafa, ahol már 1784-ben üveghuta / Glashütte / működött. Itt az üvegyártáshoz megfelelő szilikátot és homokot találtak. Azonban 1887-ben megszűnt ez az üzem, mert elfogyott a szilikát. Az itt gyártott zöldes-kékes színű üvegpoharakból, kancsókból, mécsesekből a keleti Zselicben sokfelé lehet találni, különösen az öregebb családoknál, vagy pinceszereken, présházaknál.

Míg a délkeleti Zselicben sok községben egyeseken laknak magyarok és svábok, addig a Zselicség északi felében lévő falvakban, különösen a Kaposvárhoz, illetve a belsőszegyi homokvidékhez közel eső községek lakossága szinmagyar.- Ilyenek: Kaposzserdahely, Kaposujlak, Kaposmérő, Kaposzentbenedek, Bárdudvarnok, Szenna, Patca, Zselickisfalud, Zselvásszentmárton, továbbá Kisasszond, Gige, Kadarkut, Hencse, Hedrehely, Vichye, és a Zselicség egészen déli részén Somogyhatvan, Somogyviszló, Basal, Csertő. / A megyerendezések során a Zselic déli része Baranya megyéhez lett csatolva. /

1848. után - a jobbágyvilág megszűnte után saját földet kap a parasztság, a virágzó növénytermesztés indul meg. A jó agyagtalajon bőségesen megterem a buza, a rozs, az árpa, a zab, a kukorica, a burgonya, a dohány, a lucerna, a lóhere, a ~~dohány~~.

A magasabb részekben kitűnő hegyi széna terem, de a völgyi rétek szénatermése is jó, ha kedvez az időjárás.

Az állattenyésztés is virágzó volt és ma is az, különösen a Kaposvölgyében.

Ipara régebben alig volt, leszámítva néhány téglá- és cserépegetőt és malmot.

A népszaporodás mindinkább fogyó tendenciát mutat.

A paraszti határok kicsinyek és keskenyek voltak a barázdák. A Zselicség a felszabadulásig 70 %-ban a nagybirtok kezén volt. Ma már más a helyzet: a nagybirtokok megszűntével, a Tsz-be tömörült parasztság közös erővel halad a boldogulás útján. "Új brázdát szánt az eke."

Régebben az oktatásügy is nagyon alacsony szinten állott.

"Somot, almát, körtét itt eleget ehetsz,
De a tudományban részt keveset vehetsz."

Az 1868-as oktatási törvény előtt nem volt kötelező az iskoláztatás, s aki akart, csak az járt falun iskolába. De később sem voltak rózsások az állapotok. Még közvetlen a felszabadulás előtt is általában egyházi kézen voltak a falusi elemi iskolák 6 osztállyal, s a legtöbb helyen mind a 6 osztályt egyetlen tanerő tanította 60 - 80, de sok esetben 100 főnyi tanulóval. A követelmények is alacsonyak voltak. Ámde nem vették szigorúan az iskoláztatást, így aztán sokan csak 2-3 elemi iskolai osztályt végeztek, különösen a pucztákról bejövő gyerekek, s a szegényebb néposztály gyermekei, akik már 10 éves korukban rákényszerültek, hogy segítsenek a szegény cselédi, pásztori, vagy napszámosi sorban élő szüleiknek.

Ma itt is más a helyzet. A felszabadulás megteremtette a 8 osztályos általános iskolákat, egy-egy iskolánál több nevelővel, sőt szaktanárokkal.

A felszabadulás előtt Kaposváron is gyér számu elemi iskola működött. Egy gimnáziuma és egy polgári iskolája volt. Leánygimnáziuma nem lévén, a leánygimnázistáknak csak magánuton lehetett vizsgázniuk a fiugimnáziumban.

Ma pedig Kaposvárnak van külön fiu- és külön leánygimnáziuma, tanítóképző intézete, mezőgazdasági iskolája, egy egész sereg - különböző típusu szakiskolája, gyors- és gépiró iskolája, és általános iskolája, szép tantermekkel, modern felszereléssel, jól képzett pedagógusokkal.

Az egészségügy és a társadalombiztosítás is nagyon elhanyagolt állapotban volt a felszabadulás előtt. Elég utalnunk arra a sajnálatos körülményre, hogy a volt, rozoga, egészségtelen cselédházaknál egyetlen szobában 2 - 3 család is összezsúfolva "kucorgott", s közös, szabad tűzhelyen, vaslábakon főzött.

A falvak egészségügyi ellátása is igen kedvezőtlen volt.

A szegényebb osztály a legtöbb esetben kenyéren, zöldpaprikán, babon

/ a babot itt "borsónak" mondják/, "hajmán" /hagymán/ és "kolompéron" /krumplin/ tengődött, s a régi mondás szerint "hust csak akkor evett, ha maga megbetegedett, vagy pedig a tyúk volt beteg." De még a jobb módúak is "póroltak" /spóroltak, takarékoskodtak/ a kosztjukkal, mert az ugynevezett földéhség "élére rakatta velük a garast", s alig várták, hogy eladó föld legyen, s azt megvehessék. A disznóhust vagy megfűstölték, vagy "lesütötték", s edényekbe makkva zsirral leöntötték. A tepertővel /töpörtyü, de "pörc"-nek, "pörké"-nek is mondták/ szintén így jártak el a zsir kísütése után. Ezekhez a jó falatokhoz nagy beosztással nyultak hozzá, s tartogatták azokat a nagy dologidőkre: a kapálásra, aratásra.

Régebben orvos is kevés volt, s a gyógyászat sem volt olyan fejlette, mint ma, s legtöbbször csak a legvégső esetben fordultak orvoshoz, amikor már sok esetben későn is volt. - A parasztság megbiztosításban nem részesült, s nem volt pénz sem orvosra, sem patikára, így a halálozások száma, különösen a gyermekhalandóság igen nagy volt, kiváltképpen járvány idején.

Ma már a társadalombiztosítás kiterjed minden munkásra, dolgozóra, s a Tsz-be tömörült parasztság is - a munkásokkal hasonlóan - élvezheti a megbiztosítás előnyeit, s öreg napjaira nyugdíjban, vagy járadékban részesül, míg régebben a munkanélkülivé, vagy munkaképtelenné vált öregek vehették a "kódisbotot", s a "kódistarisznyát", s mehettek "kódányi", /koldulni/. Még a jobbik eset az volt, ha a tehetlenné vált öregeknek a könyörületesebb szívű gyermekei, vagy hozzátartozói "kögyelön-könyeret" adtak, avagy a házukért, földjükért "idegönyök" /idegenek/ eltartották őket. Azonban az eltartók a legtöbb esetben alig várták, hogy "mikor dögnek mög má' a vén dögök".

Régebben azokban a községekben, ahol németek és magyarok laktak egyesben, kölcsönösen szeparálták magukat, a falvak külön-külön részén lakott mindegyik. Békésen éltek ugyan egymás mellett, de hidegen, s zárkózottan viselkedtek egymással szemben. A mulatságaikat külön-külön tartották. Egymással össze nem házasodtak.

Ma már másként van. A fiatalabb generáció összeházasodik, s barátságosabb az érintkezési viszony az öregebb német és idősebb magyar között is: lecalottak a válaszfalak.

Régebben divat volt a falucsufolás is Zselicben. Így pl. a szemaiakat azzal csufolták, hogy "főhúzták" a bikát templomtorony tetejére, hogy legelje le az ott kinőtt fűvet. S amikor már felhúzták, a bika a döglődése tusájában a fű körül öltögette a nyelvét, ekkor az egyik szemai ember odaszól a társának: "Ráncson kee még egyet a kötélén, a bika má' "kadarénti is a fűjet!"

A szemai nép csendes, békés természetű, de ha valaki idegen a bika-históriával bosszantja őket, nagyon dühbe gurulnak, s jó, ha a beszszantó atyafi idejében "hosszit lép", elillan. A szemai menyecskéknek, asszonyoknak azonban helyén van a nyelvük, s alaposan megfelelnek annak, aki azt kérdezi tőlük, hogy "igaz, hogy Szemában húzták fel a bikát a torony tetejére? Az asszonyok azt felelik neki: "Igaz, de a keed fa...-án húzták fel és azon is csuszott le a bika."

A gölleiekről meg azt mondja a falucsufoló mondás, hogy "ballag, mint a göllei ember bocskora Attala felé!" A csufolódás szerint az egyszeri göllei ember szép, új bocskort vett a vásáron, s abban ballagott hazafelé, de annyira nézte-nézte az új bocskort, hogy Attalában vette észre, hogy már elkerülte a faluját, Göllét.

A fonóiakat meg azzal csufolják, hogy a fonói ember olyan vékony kévekötő-botot csinált, hogy megette kalbász helyett.

A gyarmatiakat is csufolják. Régen híres volt a bocskorkötés. Aki nem tudta szépen megkötni a bocskorát, az nem kapott lányt. A gyarmati menyecské olyan lángost sütött, hogy a legény feltekerte kapca helyett a bocskorba.

A Zselic szó jelentésével kapcsolatban két verzió is van.

Filep István zselickisfaludi ref. lelkész 1858-ban a Vasárnapi Ujságban ezt írta: "Ezen ^{rúC}szó: "zselice", magyarul annyit tesz, mint: "ékes, kellemes, kies/vidék."

A ^{másik}verzió: dr. Kanyar József szerint "zselize" jelentése: "vas".

De most már a zselici barangolásaink után meg is érkeztünk a Zselicség egyik legtipikusabb zselici községébe:

S z e n n á b a.

S z e n n a Kaposvártól délnyugatra, a Zselicség középső nyulványainak a völgyi részén helyezkedik el. Aki Kaposvárról jön Szemába, a régi Vár utcán /ma Ady Endre u./, a Cseri uton, az "Igyenösi tetőn" /Egyenösi ut/, a "Nyigzó -domb" hosszú lejtőjén először Kaposszerdahelyre érkezik. Ez az ut 5 km. hosszú. Innét már csak 3 km-re van

Szenna, de közbeesik az újabb településű Kisszenna, amelynek a helyén ezelőtt 40 évvel erdőség volt. -Az ut régebben csak Szenna közepéig volt köves, de 1925-ben tovább építették Zselickisfaludon keresztül Szilvásszentmártonig. /Patacnak bekötő utja van./

Szennával határos községek: délkeletről Kisszenna, illetve Kaposszerdahely, északnyugatról Kaposujlak /kb. 8 km-re/, Kaposmérő / 6 km./, nyugatról Kaposszentbenedek /5 km./, Bárdudvarnok /6 km./, délnyugatról, illetve délről Patca /2 és fél km./, Zselickisfalud /4 km./, Szilvásszentmárton /5 és fél km./, a hatalmas Ropolyi-erdő egy része /7 km./ és keletről Töröcske /4 és fél km./.

Utcái a völgyvonulat^{sz} szerint északkelet - nyugat - dél és délnyugat irányban kanyarognak. Szenna árkos falu. A házak a patakokhoz közel, a völgyben épültek, kivéve a "Diákszert" /ma Kossuth u./ és a "Cautera" utcát /ma Petőfi u./. Az utóbbi a Cseberki-domb lejtőjén, az ^{előbbi} utóbbi pedig a Deák-hegy délkeleti oldalán épült. A lakott völgyeket nyugatról a Deák-hegy, a Cseberki-domb, a Nyul-hegy, keletről pedig a Bukasai-domb, a Lázi-hegy és a Csendes-sűrű övezik.

A falun kívül van a Derék-hegy, a Zóka-hegy, Éles-hegy, a Fekete-hegy. Festőien szép vidék. A dombok közepes nagyságúak, 160- 200 m körüli magasak, s róluk messze vidéket be lehet látni.

A dombok között vannak mély, szakadékos, keskeny völgyek is, ilyenek: a Jókuti-horha, Csécs-horha, Keményvölgy. A legtöbb völgy azonban széles és messzenyúló, amelyeken dúsfüvű rétek és jó legelők vannak. Szántásra alkalmas síksága kevés van, s ez is inkább fennsíkszerű terület az elszélesedő dombok tetején, vagy a szelidebb lejtőkön, s az ellaposodott nyulványokon. Ilyenek: a Kincses-megye, a Garáca, a Nagyerdei-mező.

A völgyek vizeit egy-egy patak vezeti le. Legnagyobb a Berki-patak, amelybe folyik Kaposszerdahely közelében a Szennán keresztülhuzódó, s a falu déli határában eredő Lonka-patak, amely még a község keleti csücskénél magába veszi a szintén a falu határában eredő Cseberki-patakat. E patakoknak állandó és bő vizük van.

A téglából épült, magas, tégas, boltíves hidak alatt a víz még a nagyobb esőzések idején is akadálytalanul elfolyik, s igen nagy felhőszakadásnak kell lennie, hogy a patakok nem tudják a környező dombokról lezuduló, rendkívül sok vizet levezetni, s így - de talán csak

évtizedenként - kissé kilépnek a medrűkből, s mintegy araszos víz alá kerülnek az uttestek, a járdák, a laposabb udvarok, s egyes házak falai is 15 - 20 cm-nyire, de nagyobb, romboló, pusztító árvizről nem tudnak még a legöregebb emberek sem.- A rétek laposabb részeire kiömlő víz - a községbe kilépett vízzel együtt a felhősza-
kadás után pár óra múlva le szokott vonulni.

Régebben több, kútszerű forrás is volt, de a vizük később eltűnt, mint pl. a Jókuti-forrás a kövesut építése következtében.- Ma már csak a Lázi-hegy északi lábánál az Orsi-forrás van meg, amelyből a felesleges víz a forrás oldalfalán szivárog át és pár méterrel arrább bukkan elő a föld alól, s csergedez a Lonka-patakba. E forrás kitűnő, jó vizét a messzebbi utcákból is hozták régen, amikor még vajmi kevés ázott kut volt a faluban, de még ma is sokan isszák, akik igazi forrásvizet óhajtanak, mert Szenna kutjai a völgyben talajvizek, egészségtelenek.

A falunak és a határának a talaja - mint általában a Zselicségé - kötött, agyagtalaj. Homokot csak az ugynevezett Rinya-i részen és a Rohaszlikban lehet találni.

Szena nagyon régi, magyar település. Dr. Csánky Dezső: Somogy vármegye monográfiája c. művében azt olvashatjuk, hogy Szennáról 1443-ban van először említés. Ekkor Z a n a néven, majd 1446-ban Z e n n a alakban fordul elő, mint a kaposvári vár tartozéka.- Később, 1636-ban, a kiskomáromi református zsinat jegyzőkönyvében S z e l n a néven szerepel Szenna. /Szabó Bálint szerkesztésében: Belső-somogyi Emlékkönyv./

Az egyházi iratok, hagyományok szerint Szenna - mint a többi zselici község is - már a török világ előtt is papi, földesuri dominium volt, s kanászutódokból lett jobbágytelepülés volt. Egyidőben a magyaróvári kegyes tanítórend tulajdona volt. 1448-ban az Ocsztopáni Perneszy-családot iktatják itt birtokba, majd később Mérey László, aztán a Szakosfalvy-család ^{birtoka} Szenna. Aztán is még több földesuri birtokos nevével találkozunk.- A XVIII. századtól kezdve a község lakói az Esterházy hercegek jobbágjai voltak az 1848-as időkig, amikor a jobbágyvilág megszűntével saját tulajdonukba kapták a telkeiket.

A "tagoséttás" /tagosítás/ az 1860-63.években történt - összesen 186 "fertályal" /negyed telekkel/, amelyhez tartozott még fertályonként 2 hold rét, 1 hold legelő- és 1 hold erdőjog. Általában 6 hold szántóföld / egy "fertá' hel' " /"esött" egy-egy családra - a fertályhoz tartozó, előbb említett kiegészítésekkel. A holdak nem kat.holdakban, hanem az úgynevezett magyar holdakban: 1.200 □ öllel értendők.

Voltak, akik családi, vagy egészségi, vagy egyéb körülményeik miatt nem tartottak ekkora területre igényt, s "beérték" kevesebbel: 1 "oktállal" /nyolcad telek/, de akadtak, akik számításból, vagy népesebb családtagjaikat - mint jó munkabírókat - tekintve, 2 fertályt /12 hold szántót a tartozékaival/ is megtartottak, de ennél nagyobb telkesek nem voltak akkor Szennában.

A gyermekek szaporodásával ezek a birtokok vagy elaprózódtak, vagy az összeházasodás folytán némileg megnövekedtek egy-egy családnál, de nagy általánosságban megmaradtak az eredeti állagukban egészen a felszabadulásig, amikor is csupán 150 kat.hold földjuttatásban ~~sz~~ részesülhettek a földigénylők, mivel bent a községben nem volt uradalom, s a szemmi határhoz tartozó Eszterházy hercegi nagybirtok pedig csupa erdőség, így a földjuttatást Kaposmérő és aztán Kaposszerdahelyhez tartozó Tókaj-puszta határából lehetett eszközölni.

A fentírt tagosításnál általában olyan sorrendben következtek ki a mezei földek, mint amilyen sorrendben voltak egymás mellett a lakóházak. Pár kivétel történt ugyan, mert a hagyomány szerint az akkori "öregbíró" /községi bíró/, Papp József akikre haragudott, azoknak a "legrendább" "helön" /helyen/ adta ki a földjeiket. De megfordítva is történt: akikkel igen jó viszonyban volt, azok a legjobb földet kapták.

Szenna teljes egészében paraszti község. Régebben a papon, s az egy "oskolamestörön" és az egy "nótárus"-on /jegyző/ kívül más "nadrágos" ember nem volt a faluban.

Szenna parasztsága rendkívül "szörszöny" /szerzési hajlamu, ^{talán} ~~talán~~ és szorgalmas, "dógos" /dolgos/ nép volt mindig, s szerelmese volt a földnek és a jószágtartásnak. Fajmarháik híresek voltak. A legszebb cikókéért, lovakért messze falvakba, s távoli vásárookra elmentek.

Kimondottan nagy gazdák nem voltak, hanem a kevéske földjeiket nagy szeretettel, kiválóan megművelték, bőségesen megtrágyázták, növényeiket odaadó gondossággal ápolták, s apró területeikről volt is mit bőségesen betakarítaniuk.

A jól megművelt, sárgás-vöröses kötött talajon a "szömös" /szemes/ termények közül leginkább a búzát termelték, s kevesebb árpat, zabot, s rozsból csak annyit, amennyit a zsúppszükségletük megkívánt.

A kapásnövények között a kukoricáé volt az előség, aztán jött a "kolompér" /krumpli/, a takarmányrépa, később a cukorrépa termesztése. Régebben sok kendert, lent és hajdinát is termeltek, de mintegy 20-25 év óta - a változott idők folytán - ezek termesztését abbahagyták.

A dús rétekről és a hegyi kaszálókról sok és jó szénát takarítottak be a szépszámu jószágállományuk részére, de e célból sok "fenyer"-t /lóhere/ és lucernát is termesztettek.

A szántóföldi, illetve a határban lévő dülök nevei: Sipos-hegye, Lázi-tető, Nagyerdő, Kincses-megye, Keményvölgy-alja, Fenyes, Eklézsia-dülő, Falu-dülő, Rinyai-dülő, Puskás-hegy, Deák-hegy, Fekete-hegyalja, Imróláz, Jacca.

A pompás hegyoldali legelők is elősegítették, hogy Szenna már régebben is szép és értékes, sok jószágállománnyal dicsekedhetett. Bár volt állandó, fogadott tehénpásztor a községnek, de a legutóbbi időkig többen - különösen az öregebb emberek - külön hajtották ki a marháikat a jobb-jobb füves helyekre. Ezeket a külön őrzőket "bérös"-öknek nevezték. /Mama én löszök a bérös./

A legelőik: Dáró-csucs, Buksa, Hajdu-völgy, Imróláz, Bankó, Puzta-gatyai-rész, Cseberki-legelő, Drávicai-oldal, Szij- és Mészölő-oldal, Sipos-hegyi oldal.

A Károsa-hegy, Sötét-völgy, Péterke / népiesen: "Petörke"/, Kemény-völgy, Zóka-hegy, Derék-hegy, Gáj-hegy, Nyul-hegy nevű dombokon már régebben szőlőt telepítettek eredetileg hazai, nemes fajtákból, s régebben anynyi boruk termett, hogy nem tudtak néki elég herdót állítani, s kint a pincék előtt kádakban forrt és állt a bor, s boldog, boldogtalan

aki csak arra járt, mert az ilyen "főlöslegöt" nem őrizték a gazdák.

Régebben itt is szokásban volt a "pinceszerezés", de egyben a "rás-pickodás" is /"rápsic"-Raubschütz, vadászó/. Az elejtett vadat, vagy a saját tenyésztésű birkának a húsát a pincéknél a férfiak készítették el "gulás-levesnek", vagy pörköltnek. A pörköltet nem viz-zel, hanem borral szokták felereszteni. Ettek, ittak, elbeszélgettek, "dantogattak" /dalolgattak/, mert a szemmi nép nagyon szerette és ma is nagyon szereti a nótát, az éneket. Még 40 - 50 évvel ezelőtt sokszor felharsant a pincéknél a nóta:

Etörött a pincelakat,
Ej, de kutya kedvem akadt.
Sötét van nem látok:
Gyere babám "gyojcsál" világot!

Gyojtok, gyojtok, csak gyere be,
Készen a "zágy", fekügy bele.
Huzd le a csizmadot,
Hogy e' ne sározza a "zágyot"!

A pincés szomszédok sűrűn, kölcsönösen meglátogatták egymást, de voltak nagyobb összejövetelek is: egy-egy "Isfány" /István/, János, Gergő, József, Sándor, Mihá' névnap alkalmával összejöttek a pincéknél a rokonok, a komák, a jóbarátok. /Régebben csupa Istvánból, Jánosból, Józsefből, Mihályból állt ki az egész falu./

A pincészeri ételleket jó idő esetén a pince előtt, tiszteő távolságban, saját vájásu földkatlanokon, zord idő esetén pedig bent a pincében szabad "tűszelön" /tűzhelyen, ^{fősték} 7, sokszor földigérő füstben, de amely végeredményben kiszállt a nyitott ajtón. Tűzelőjük bőven volt kéznél: ott volt határban a sok hulladék gyümölcsfaág, a "kimustrált" szőlőlakó- és a venyigerakás.

A pincék régebben talpas, boronás, zsuggos építmények voltak, csak később tértek rá a tömés-, a téglá-, a cseréptető építkezésre.

A pincéknél rendszerint szokott lenni egy kis szoba is, benne egy asztalka az egyik sarokban - a fal mellett régi faragásu padokkal. Az asztalon agyagból égetett boroskancsó, melyet távozáskor a szájával lefelé fordítva szoktak az asztalra tenni, hogy a "ze-gér" bele ne tudjon "mönnyi". Pohár egy-kettő szokott akadni a pincéknél, azokat is ugyanugy helyezték le használat után, mint a boroskancsót. De akadt pár "pintős" "üjeg" /pintes üveg = 1.5 literes,

régimódi üveg/. A régi szemmiak "üjgü" "szerettek "innya" /in-
ni/. A pintes üveg kisebb társaságban körbejárt, egymásután ittak be-
löle. Nagyobb társaságban több pintes forgott kézzől-kézre.
A pintes üvegről nóta is szól:

Mikor én a pince felé mögyök,
Még az üvegök is sirnak.
Sirass, sirass pintesüveg,
Jaj, de sokszor átöleltelek.
Mégfogtam a kerek fenekedet,
Sokszor jót ittam belüled üveg.
Spkszer jót ittam belüled.

Még régebben "kobak"-ból ittak, s "hébér"-rel, kobaklopóval vettek
ki a hordóból bort, ha a hordó nem volt csapon. A kobak, is, meg a
hébér is erre a célra természetett tökféleség. A kobak lent és fent
gömbölyded alakú, s a derekánál erősen megkarcsul. A hébér fent
hosszukás, körtealakú, # vékonyabb botalakú, ^{szarab} 50-90 cm hosszúsággal. ^{szarab}
Mindkettőt dróttal ügyesen kibeleszték a vágott felső lukon kereszt-
tül, s megszarogatták azokat. Voltak 1 - 2, sőt 3 liter őr tartalmazó
héberek és kobakok. De voltak fából készült csatorák is, legtöbbször
díszes faragással.

Aztán ott szokott lenni a pinceasztalon ^{el} "pipics", a mécses, amely
üvegből, vagy bádogból készült, s a belé öntött tökmagolajat a nyilá-
son keresztül egy kanóc szívta fel az égéhez. A kanócnak időnként
el kellett venni a hamvát, s tüvel, vagy dróttal feljebb kellett
huzni a kanócbet a világításhoz. A mécses bizony gyér fényt szol-
gáltatott, füstölt is, bűdös is volt. Később ezt felváltotta a petró-
leumlámpa.

De szokott lenni minden pincénél az asztalon még csukhatós fedelű
só-paprika-tartó fából, vagy szaruból készítve, legtöbbször szép
faragásokkal. A pinceszoba gerendáján - mazzagon - ott szokott
lógni egy tábla szalonna, vagy egy rud kalbász, hogy kéznél legyen,
ha valaki megéhezik. "Vöröshajma" /vöröshagyma/ is akadt a pincé-
nél, mert általában ez volt kint az eledelük. A régi mondás "szö-
rént" /szerint/: "Vöröshajma, szalánno, mög könyér, - rá vörös bor:
köll-e ettü, /ettől/ jobb!?"

De egyszer aztán jött a fillekszéra, s kipusztította a finom, hazai szőlőket, s jó rizling, kadarka, mézes, cárfehér, bajor, sasza, kövi dinka, "kecskecsöcsü"/nagy szemű/ szőlők helyére az akkor divatba jött direkttermő /nova/"noha"/, Elvira, Otello fajtájú szőlőket telepítették, mert nem kényesek, nem kell őket permetezni, de ezeknek a borknak - a szólás-mondás szerint - "inasa se lehet" a régi hazai borknak, s a tudományos megállapítás szerint az egészségre ártalmasak. Eleinte igen sok direkttermő szőlőt, illetve bort termeltek, de később kezdtek mindinkább alábbhagyni vele. A változott viszonyok folytán nem értek rá annyit bibelődni a szőlővel. Tudvalévő, hogy a szőlő nagyon munkaigényes, amint mondani szokták: "A szőlő a kikapálástól a bekapálásig egy ember munkáját leköti." - A gyermekszuperulat is mindinkább apadt, kevesebb munkaerő lett a családoknál, így a szőlőre nem jutott annyi munka, mint régebben, s aztán lassan jó részét kivágták a szőlőknek.

Ma már csak annyi bort termelnek, amennyi a család szükségletére elég, de ez is direkttermő. Kevés gazdának ^{vann} végyesen hazai szőlője, de ezt inkább csemegé szőlőként értékesítik Kaposváron, s csak a kisebb, megmaradt hazai szőlőt "házaséttik" /házasítják/ össze a direkttermők borával, hogy ezáltal "mögjavéccsák" /megjavítsák/ a "nohát."

Ezeken a szőlőhegyeken igen szép gyümölcsösök vannak már régóta. Sok cseresznye, meggy /"cserösnye, möggy"/, korai és késői "bereg /barack/, igen sokféle, pompás "aómat" /almát/, körtét, "szívat", "diót" /diót/ termelnek és értékesítenek a kaposvári "piharc"-on /piacon, vagy biztos házaknál. A szennai nép mindig piacozó nép volt. Amíg még nem volt autóbuszjárat, addig a szennai asszonyok gyalog vitték be az eladó "partékájukat" /portékájukat/ Kaposvárra, s volt olyan délelőtt, hogy kettőt is fordultak, fejükön e felkötött, nagy vékával, amelynek a súlya kb. 30-35 kilogramm "megpakelva". - Tehát egy délelőtt kettőt fordulva /8^{km} x 4/ 32 kilométert tettek meg, s ennek felét "terével"/terhével/.

Ma már nem kell ilyen nehéz turát végezniök: itt van a sűrű, kényelmes autóbuszjárat, azon viszik a nehéz vékáikat Kaposvárra.

Hogyan történt az aratás régen Szennában? Bizony ezelőtt még 60-70 évvel még "saró"-val ^{4-olva illusztrációval} /sarlóval/ arattak. A sarló egy, 30-40 cm hosszú, háromnegyed Hold-alakban "görbétött"/görbitett/, a nyakban még mintegy 10 cm széles, de folyton keskenyedő, s hegyes csucsban végző-

dő acélos, éles vágóeszköz, amely a nyaka alatt kb. 30-35 cm hosszú, gömbölyű fanyélbe van rögzítve. Tehát a sarlónak két része van: az egyik a "laptya" /lapja, pengéje/, a másik pedig a fából való nyele. Az arató egyén a "zaratásná" /aratásnál/ összemarkolta egy csomó gabonaszárt és a sarlóval a gabonátónél "lesarósztta" /lesarlózta/ azt, s lerakta csomókba és később ezeket a csomókat kévébe kötözte. Jó fél század óta kaszával aratnak, s a sarlót már csak a kaszával történő aratásnál a marokszedéshez, esetleg csutaszárvágáshoz használják. - Elképzelhető, hogy milyen kis területet tudtak régebben egy nap alatt lesarlózni.

Amíg a "zetyke" /az egyke/, vagy "esse" /egy se/ az 1900-as években, de különösen az első világháború után rohamosan nem pusztította ezt a jobb sorsra érdemes, "szőléd" /szelid/ szemmi népet is, addig bő gyermekáldás volt a családoknál, s az öröklés folytán elaprózódott földeken élők a kenyerek biztosítása végett elmentek a határt környező uradalmakba: Mósa-, Ótelek, Denna-, Vitorág-pusztára - 4-8 km-re - képe-saratónak. Ezek "bandákba, kaszaerőkbe "sződöszköttek" /szedözködtek/össze. "Ety" "kaszaerő" /egy kaszaerő/ átlag négy tagból állott: egy kaszás, egy "marokszödő" /marokszedő/, egy kötélterítő /"kötélteréttő/ és egy "kötöző" /kévekötő/. De szoktak hármásban is egy kaszaerőt "alakéttanyi" /alakítani/, s ilyenkor nem volt kötélterítő, hanem ennek a munkáját a kévekötő látta el egyúttal.

Estefelé a "tarón" /tarlón/ heverő gabonakévéket "képek"-be, "körösztökbe" /keresztökbe/, keresztalaku rakásokba hordták, illetve rakták össze. Ugyanezt tették, ha eső, vagy zivatar volt készüléskor. Az uradalmakban 18, a "pógároknál" 20 kévét szoktak képebe rakni, és pedig úgy, hogy a kévék fejei befelé egymásrarakva takarják a szemet. A legfelső kévét "papkévének" szokták nevezni.

Az aratásból nótaszóval szoktak hazatérni, s jó nótás, "dallos" nép lévén, a nótaszótól csak úgy hangzottak a zselici erdők, mezők, völgyek. - Akadtak aztán, akik a faluba érkező, fáradt kaszásoknak "aszenták" /azt mondták/tréfásan: No, ugye "efárett" a kasza? Erre a kaszások azt felelték: El ám, "mör" /mert/ "ukkó" /ugy kell "vinnyi", hogy a "fene rosszgye ögye mög." /Fene rosszgye egye meg./.

A képe-saratás "tizedébű" /tizedéből/ szokott történni, vagyis minden tizedik rész volt az aratóké - akár a képeken osztottak, akár a "szöm"-öm /szemen/, vagyis a szemtermésen. - A banda feje, parancso-

lója a képegazda volt. Az osztásnál a kaszás és a kötöző egész részt, a marokszedő kétharmadát, a kötélterítő - aki rendszerint a nagyobb gyerekekből került ki - egyharmadát kapta. A kaszás és a kötöző negyednapenként váltani szokta egymást.-A learatott területen elhullott, elmaradt gabonaszálakat "nagygráblával" /nagygereblyével/ "összegyötötték" /összegyűjtötték/ és ezt a "kaszát" külön egyberakták.

A gabona elcséplése régen cséppel, vagy "nyomtatással" történt. A csép részei: a csépnyel, a csépfej és a cséphadaró. A nyelv és a hadaró megyorófából készül. A nyelv egyik végére szíjból, s a hadaró egyik végére szintén szíjból a csépfej van erősítve, s a két csépfejet nyakszíjjal kötik össze, ami által a hadaró könnyen mozoghat: "hadarodhat" minden irányban. A cséplésnél először is a "szűrűskertben" /szűrűskertben/"szűrűt" "csinyának" /csinálnak/, vagyis a talajt 15 - 20 négyzetméternyi területen egyenesre sarabolják, s tisztára leseprik. Csépelni csak rozst szoktak a "zsúpp" kedvéért, esetleg ritkán még árpát. A tisztára seprt "szűrűre" aztán kioldatlan rozskévéket raknak lefektetve sorjában, amennyi csak ott elfér és ekkor a kévefejeket "jó mögverik a cséppe". "Osztán" /aztán/ "mögfordétták" "üket" /megfordítják őket/, s "ujbú" /ujból/ mögcsépolik a másik oldalra is" /megcsépelik a másik oldalról is/. Ez az "előzés". "Osztánnak kióddik" /azután kioldják/ a kévéket és "eterögetik" /elteregtetik/ azokat a szűrűn, és pedig úgy, hogy a kévefejek egymással "szömköst" /szemköst/ helyezkedjenek el, a kévék "tűjjei" /tövei/ pedig kifelé nézzenek a szűrűről. Ekkor a kévefejeket jól megcsépelik, utána aztán megfordítják azokat, hogy ami "alu" /alul/ "vót", "allögyön föllü" /az legyen felül/. - Mivel a cséplésnél a rozs szarait nem verik meg, azok épségben maradnak, s azokat bekötik kévékbe, vagyis "zsúppet szömek" /zsúppet szednek/, amelyet az épületek tetőfedésé, zsúppolására használnak fel.

A cséppel való cséplést négy ember végzi - egymásután ritmikusan huppantva a hadaróval. Erre a négyes ütemre azt mondták, hogy a hadaróhuppantások "eszt mondik" /ezt mondják/: "Üsd a papot, - csak a papot!". Szoktak hármasban is csépelni. Erre az ütemre pedig ezt mondták: "Üsd, csak vágd, - nem apád!" - A cséplők mesterien tudják forgatni a hadarót, s nagy ritkaság, ha munkaközben érintik egymást a hadarók. A kezdőknek bizony nagyon vigyázniuk kell, hogy se önmagukat, se a partnerüket meg ne csapják a könnyen mozgó hadaróval. - A kicsépelte rozsszemet falapáttal zsákba merik, s aztán szelelőrostával "kifujattják", kitisztítják. - Ma már alig akad egy-két zsúppos épület,

a kevés zsúppra van szükség, így ritkán csépelnek cséppel.

A gabonaszem nyelésének másik kezdetleges formája volt a nyomtatás. Ez úgy történt, hogy a szépen megsarabolt, megtisztított, tágas szérűre köralakban lerakták a kioldott búzakévéket és levakkal "mögtipratták, mögnyomtatták". A köralakú szérű közepén állt a gazda, s a "főzablázott" levakat "gyöplüre" /gyöplőszárra/ fogva a kör szélén leterített búzán jó ideig körben jártatta, hogy a levak kitiporják a búzaféjből a szemet. Ezt "nyomtatást" aztán addig ismételték, míg a meg-megforgatott búzateritékből ki nem taposták a szemet a nyomtató levak, amelyek néha le-lehajoltak egy-egy harapás búzaféjért, de ott volt a gazda kezében a "kerbáncs" /korbács/, s már ugrott is a nyomtató körutjára a "paci". A régi mondás szerint: "A nyomtató laónak nem lehet bekötnyi a szájját!"

A cséplésnek már némileg fejlettebb módja volt a mintegy 60-70 évvel ezelőtt kezdődött "lőhuzó masinával" való szemnyelés. Ez abból állt, hogy egy járgány rudjához befogott ló körbensétálva a rud által mozgásba hozta a járgány kerekét, amely aztán szíjjal meghajtotta a kis cséplőgépet, a "masinát". - De hát meglehetősen lassu, "köserves" munka volt.

Mintegy félszázada kezdtek Szennában a már korszerűbb gőzgépekkel, majd később motorhajtásu gépekkel csépelni, vagy amint még most is mondják, "masinányi". - Kezdetben kint a mezőkön herdták össze kazlakba a gabonát - két hosszú sorban, hogy a masina a serek közti részen be "tuggyon" bujni a kazlakhoz. A "szaómát, polvát, töreköt, mög a szömöt osztán /asztán/ uhherták" /ugy herdták/ haza keccival. - Később már a motorizált cséplők a gazdák háztelkében "masinálták" el az ott rakott kazlakat.

Az "ölletést" /örletést/ két vizimalom bonyolította le ezelőtt még 70-80 évvel. Az egyik vizimalom itt volt a község közvetlen közelében, a mostani alsótagozatu általános iskolától északkeletre, egy "puskalüésnyire" /puskalövésnyire/. A vizfogó gátfej nyomai még megvannak. - A másik vizesmalom mintegy másfél km-nyire, Kaposszerdahely alatt a Berki-patakon volt. E volt malom romjai még 40 évvel ezelőtt is megvoltak, de ma már nincsenek meg. - Mintegy 65 évvel ezelőtt épült aztán Szennában egy gőzmalom, mely később motorizálva lett,

s ez látta el a közcég és a környező puszták őrlését, de a felszabadulás utáni időkben ez a malom megszűnt.

Régekte nagyon sok lent és kendert termeltek a szennaiak, mert az 1930-as évekig - kiváltképpen télen - minden háznál szóttek-fon-
tak a "zasszonyok".

A megérett lent és kendert a "kendőrfődekön" "uhhuzkották ki" /ugy huzkották ki/ marokkal, vagy mint régieken mondták: "kinyüt-ték". Ez nem volt valami kellemes munka: a "nyűjőnek" a tenyerét feltörték az érdes kender- és lencsésárak, s tele lett a marka hólyag-gal.-A kinyütt kendert aztán a fenti részen kékébe kötötték, s a tusás részeit széthuzkodva felállították. Mikor a kékék megszárad-tak, akkor "evitték őket a kendőrázátatóba" /elvitték őket a ken-
derázátatóba/. A falu alatt nyugatról több ilyen kenderázátató volt. A tóba berakott kendert, vagy lent gerendaszerű fákkal a víz alá nyomatták, s a nyomófák "hőgyibe" /föle/ tuskókat raktak, hogy a "kendőr mög a lön fő ne gyühessön a vizből" /föl ne jöhessen a vizből/. A kender és a len itt "ázott" két-három hétig, s aztán "kiszótték" a tóból, s a már említett módon felállítgatva szárogatták. Akinek nem volt fogata, az ott szárogatta a tó melletti területen, úgyhogy ezrével száradt ott a len és a kender. Az arra járó fiatalok tréfá-san szokták ijesztgetni az asszonynepet: "Nem fé ke, hety eccör maj csak möggyejtem a ke kendőrgyét? Má azt a kendőrt értöm alatta, amöllik itt kün szárod, nem pedig arra a kendőrré gondolék, amöllik ott nedvesedik a ke biklája / alsószeknya/ alatt."- Akinek pedig fogata volt, az hazavitta az ázátatóból kiszedett kenderjét, lenjét, otthon szárogatta azt.- A megszárított kenderből aztán az asszo-
nyok az ugynevezett vágóval törték ki a "pazdergyát" /pozderját/. A vágónak van "tapa" /talpa/, lába, "köszfájja" /közfájja/, levele és mélyedése. 3. ábra.

A vágó még bizonyos fokig durván tördeli ki a "pazdergyát", s még sok pozderja bentmarad a kenderben, "ezé mög kő tilónyi" /ezért meg kell tilolni/. A tiloló ugyanolyan, mint a vágó, csak szűkebb nyílás között mozog az asszonyok keze által le-fölcsattogatott tilókar. A tilóról a már finomítottabb kender a gerebentre kerül.

A "gerebenty" egy ^{vagy álm} darab - egy méter másfél méter hosszúságú deszka, amelynek a közepére, köralakban sok vastag, hegyes, nagy szeghez hason-ló vaspálcikák vannak beleverve, és ezeken a felfelé álló, hegyes vas-fogakon "huzkógyák" /huzkódják/, rángatják keresztül, s ami durvább,

az a "kóc", ami pedig finoman kerül ki a gerebenből, az a "szösz".

A gerebenezés után a szöszet is, majd a kócot is "mögfonik" /megfonják/ a rokkán. A szöszből font finomabb fonálból szebbnél szebb vásznakat, a kócból pedig durvább dolgokat: zsáknak, tutyitalpnak, abrakos tarisznyának valókat "szűnnek" /szőnek/.

A rokka alkatrészei: ^{5. ábra} a három lába /kettő elül, egy hátul/, a padka, amely összetartja a lábakat, a "nyométtő" /nyomító/, amelynek csuklószerű, felfelé álló része a keréket hozza mozgásba. A kerék a vánkossra rászerezelt, két kisebb láb közé illesztett tengelyen forog a "nyométtőnek" lábbal való gyors nyomkedése folytán. A kerék peremén köröskörül kis mélyedés van vágva, hogy az orsót pergésbehozó "nyistmazzag" le ne essék róla a forgás közben, aztán a rokka feje, amelyen két kisebb láb van az orsó elhelyezésére; hátul van egy facsavar, amellyel előre-hátra lehet húzatni a rokkafejet a hajtómadzag szorosabbá, vagy lazábbá tételé végett, aztán van a "pipa", s ebből áll ki felfelé egy hosszab bot, amire helyezik rá a fonandó szöszet, vagy kócot, amelyet huzkodással eresztenek az orsóra, amely azt gyors pergéssel összefonja, s magára tekeri. Amikor 4-5 orsóval megfontak, akkor jön az "áspálás". Az áspa ^{6. ábra} egy darab egy méter körüli hosszúságú bot, amelynek mind a két végére - egymással keresztben - rá van erősítve egy másik, 50 cm hosszú bot. A hosszabb bot az áspa nyele, a rövidebb két bot - amely középen van rögzítve a nyélhez - az áspa "bódé"-ja. Erre az áspára "aggatják", tekerik át az orsókról a fonalat. Ez nagy vigyázatot kíván, mert sokszor megesik, hogy "kö-röszöt" kap a fonál, s akkor vissza kell aggatni, hogy "igyenősbe gyühessön". A legtöbb házban két áspa is szokott lenni.

Az áspáról leszedett fonalat rudra aggatják, s mikor már sok összegyűlt, akkor következik a "pállás" /párolás/. A "pállósajtár" fent nyitott, kisebb kúdszerű edény, amelybe kellő mennyiségű hamut raknak, majd forróvízzel leöntik azt. Ebbe a hamulugos "pálló"-ba teszik a fonalat, s ebben hagyják egy éjjel és egy nap; nem tovább, "mör akkor a lug"elömmé" a fonalat. Ez a lugos "pállás" leviszi a fonálról a piszkot. A "pállás" után az árken kimeccák, "kihuppol-ik", vagyis a patakon keresztül fektetett deszkához csapkodják, vagy "fa-lapic-kával" páfoklják.

Ezután "mögszárogatják" /megszárogatják/ s a megszáritás után "főgomboléttik" /felgombolyítják/ a "gomboléttőn" /gombolyítón/ a fonalat. - A gombolyítóknak három lába, lábfeje, s a lábfejből felfelé ki-

álló "tüdök"- /köldöke/, s erre van szerelve keresztben a négy gombolyító-levél. Ezekre a levelekre "rakik" /rakják/ rá a fonalat, s innét gombolyítják le "gombolagokba" /gombolyagokba/. Mind a négy levél végén felfelé álló, becsipkézett pálcikák vannak: a "kaccsok", hogy a fonál a gombolyításnál le ne csusszék. 7. ábra

A gombolyítás végeztével megy a fonál a forgóra. A forgónak derékszöveget képező négy levele van alul is, meg mintegy másfél méter magasságban felül is. Ezek a levelek a végeiknél merőlegesen álló négy rudacskát rögzítenek, vagyis a "körösztfákat". Az alsó és felső levelek középpontján lévő furaton megy át a forgó rudja, amely a mestergerendáig ér, s alul egy téllát szoktak kivájni, amiben a rud forog, felül pedig megfelelő szélességű szíj közé foglalva a "mestörgerendához" erősítették. "A körösztfára kő vetnyi a fonalat." Meghajtással ez a fonálvető-forgó oly gyorsan forog, mint a "ringisping" /Ringenspiel/. Tehát a fonálmegvetést a forgó végzi. Amikor innét "levöszik" a fonalat, azután láncformába "sződik".

Ezután kerül a fonál a "szűjőszékbe", vagy "szűjőfába" /szövőszékbe/. A szövőszéknek a váza áll a "mestörgerendát" majdnem elérő merőleges négy lábból, s az ezeket összetartó két oldalfából és két keresztfából. Bele van illesztve egy dorong, amelyre a fonalat csavarják fel, és egy másik dorong, amire a "megszűtt" /megszőtt/ vászon tekeredik. Aztán van egy mellfája, amelyen csuszik a vászon, továbbá egy "nyistakasztófa" /nyüst-akasztófa/, s egy bordahéjfa, amibe a bordát teszik. A "nyistet" kenderből "fonik" /fonják/. A "nyisten" megy két-két szál fonál, utána a bordában szintén két-két szál fonál szalad át. A "szűjőfa" deszkaülésén ülő "szűjőasszony" /szövőasszony/ lábánál van a kettős "nyométtó", amely a "nyistre" van kötve. Aztán van 10-15 "csé" /cséve/, amelyeket bozdafábu" /bozdafából/, vagy "nátbu" /nád- ből/ készítenek, s ezekre "csélik fő" /csévélük fel/ a fonalat. Van még egy "vetéllővölgy" /vetéllővölgy/, amibe a "csét beletöszik", és ez a vetéllővölgygel együtt belekerül a "vetéllőbe", s a vetélővel dobálják át a "nyométtó" lábnyomás folytán szétnyíló fonálon a "csén" lévő fonalat, vagy "pamuk" ot, s a másik kéz már dobja is vissza a vetélőt, de egyben az egyik kéz rántja is oda a bordahéjfat a szövéshez. A szövésnél bizony gyorsan mozog mind a két láb és mind a két kéz. Ilyen bonyodalmas, sok munkát igénylő, fáradságos műveleten megy át

a kender és a len, amire vászon lesz belőle.

A szövőszékek nagyon pontos méretűnek kellett lenniük, s ezért a legkiválóbb szakértővel "csinyátették" /csináltatták/ s egy szövőszék elkészítéséért elkértek 3 mázsa búzát is.

Nemcsak sima, fonalas, vagy pamutes vásznat "szüttek", hanem "fősződésös" /felszedéses/, "himös"/himes/ "szütteseket" is, amelyek remekszépek, s leginkább piros színűek, de vannak rózsaszínű, lila, kék, sárga, zöld, bordószínű "himők" is.

"Ma má kimönt a divatba a „szűjés-fonyás”. A rokkák berregését és a szövőszékek kattergását elnémitotta a haladó idő és fejlett technika. A rokkák, áspák, gombolyiták, vetőforgók, s a szétszedett szövőszékek felkerültek a padlásokra, s lassanként belepi azokat a csendes feledés szürke pora...

Pedig milyen szépek is voltak azok a régi, téli esti fonók, amikor 5-6 asszony összemert egy-egy háznál, s rokkapergés közben végigszapulták egy kicsit a falat az alvégtől a felvéig, vagy "el-eldanúgattak", mesélgettek, vagy találós kérdéseket adtak fel, mint például:

Lábon a lábod között,

Mit vájkász a szöröm között?

Mindég montam, kicsinyász!?

Eccör maj csak főcsinyász!

Mi ez? Megfejtés: a rokka. /Az asszony lába a nyomitón a rokka lába között van, s a rokkának a botján lévő szőszcsomóban vájkál a nő keze, huzogatóva ereszti azt a fonáshoz, míg aztán a rokka orsója a szőszből font fonalat magára felcsavarja, felcsinálja./

Régen a "zacszenyszütte" /acszenyszötte/ házivászon felhasználásának számtalan módja és rendkívül nagy jelentősége volt. A régi öregek - úgy a férfiak, mint a nők - ruházata majdnem kizárólag házivászonból készült.

Ebből szabták, varrták az asszonyok a férfiaknak a ráncbaszedett, 6-13 "szeles" bőgatyát. Nóta is van róla:

Tizenhárom szélből van az én gatyám,

Tizenhárom éjjel varrta a babám.

Egyik szára rövid vót,

A másik mög hosszú vót.

Látod-e babám?

Nem jól varrtad a gatyám

Szárát.

Ugyancsak maguk készítették az asszonyok a saját szövésű vásznaikból a férfiaknak a "dógozó"-napi és "innep"-napi "ümöggyeiket" /ingeket/. Igen szépek voltak ezek az ünnepnapi, ugynevezett "paspalléroc" ingek, amelyeknek az eleje pompás díszítéssel ki volt varrva, cifrázva, az ujjai pedig bőszabásuak, "tehénzájuak" voltak.

Az asszonyok készítették önmaguknak, a leányoknak a "péntöl"-öket, vagy más néven "biklákát", amelyek szintén 6-12-13 "szelesek" váltak. Egy-egy "szél" kb. 70 cm széles volt, s mikor ilyen 5-6 "péntöt" /pendely/ "fővött" /felvett/ magára a szennai asszony, erősen "mögcsipölösödött" /derékban megszelekedett/ a "péntölöktü", amelyek lejjebb is "karikósan" /karikára/, harangalakra nyomódtak ki a "lábikra" közepéig.

A finomabb fehérnemük lenvászonból készültek. Házi vászonból voltak a különböző "szüttesek" /szöttesek/, az abroszok, a "tűrüközök" /törülközők/, a "zágylepődök" /ágylepedők/, "szakajtóruhák" /szakasztóruhák/, a női ingek, a "fürhangok" /ablakfüggönyök/. - Régen saját készítésű vászonba öltöztek tetőtől-talpig az öregasszonyok /féjérenépek/. - Házi vászonból készítették az asszonyok a finom, fehér "küttő"-zsákokat, s darócvaszonból /durva kőcvászonból/ a "csellányzsákokat, s régen a bocskorba való kapcaruhákat, a hétköznapi kötényeket. Az "eeső" /első/ szobában a vánkések, ágyterítők, aztán a kenyharuhák házi vászonból voltak. Az öregedő asszonyok még a halálukra is "ekészétötték" /elkészítették/ a "szütteseket", azokat gondosan el-tették a "sublat", vagy a láda fiókjába, hogyha majd meghalnak, ezekben a szöttesekben és szöttesekkel temessék el őket.

A szemmiaknak nagyon szép, díszes, szemgyönyörködtető, hagyományos népviseletük volt, melyet azonban az első világháború után lassan kezdtek elhagyni, s a második világháborút már nem érte meg, és ma már csak a sublotokhoz rejtett fiókjáiban, sifonérok aljában őrzik ereklyeként e csodás viselet darabjait, mint a múlt emlékeit.

Ennek a népviseletnek a legtöbb kellékeit maguk a szennai asszonyok készítették, állították elő a házi vászon felhasználásával, amint ezt már említettem is. Boltban csak a "konytyukra" való díszeket vásárolták majdnem, de ezeket a díszeket, szalagekat maguk állították össze. Ez a konyty igen szép, díszes szalagokkal, gyöngyökkel ékesített, a napsugárban, vagy a lámpafényben ezer színben csilló fejdísz volt. - Boltban vették még a cipőjüket, meg a piros-kék-zöld-tarka virágos bő szoknyájuknak való anyxa "kasmér"-anyagot, de azt már maguk varrták

meg. Ugyancsak maguk varrták meg és díszítették ki a "pruszli"-nak /pruszli/ való, vett anyagot is.- A fehér "böckös" /gombos/ harisnyájukat is maguk kötötték.

A régi szennai menyecske öltözete káprázatos szépségű volt. Mesterien ügyesen szedték magukra a ragyogó fehér, "slingelt" alsószoknyákat, a "péntölöket". Egy menyecskén 5-6, de sokszor 8-9 alsószoknya is volt, de úgy vette fel azokat, hogy mindegyiknek a csipkéjéből látszott valami. Felül fehér ingvállat vettek fel. Ekkor jött a felsőszoknya, csodálatos színű és mintájú, drága kasmirból. Ez is olyan bő volt, hogy 7-8-9 "szélből" állt. Felül került a magyares, színes "pruszli" /pruszlik/. Eléjük a maguk által himzett, illetve szőtt, ugynevezett "főszödésös" /felszedéses/ kötényt kötöttek. Vállukra színes, gyönyörű kasmir kendőt terítettek. Fejükre az utánozhatatlan szépségű konty került.

Amilyen gyönyörű volt ez a népviselet, éppen olyan költséges is volt, sok "peénz"-be került. Amikor egy menyecske felöltözött, egy egész vagyont hordott magán. Még 30 évvel ezelőtt a szépséges öltözetű, amugy is szép, formás szennai menyecskék és leányok boldog ^{ragasztással} ~~rajongással~~, hagyományrajongással hordták népviseletüket. Aztán jöttek az évek, jött a kultúra hagyományokat romboló ereje, s a szennaiak is levették a régi, drága, szép népviseletüket, s felcserélték azt az olcsóbb, kényelmesebb, praktikusabb, modern ruházattal. Jobban tetszik nekik a selyenharisnya, mint a saját maguk készítette gombos kapca, s jobban szeretik a mestari divatos cipőt, mint a régi magasszaru lábbelit, avagy tutyit, s jobban kedvelik a mai, legújabb divat szerinti ruhákat, mint a nehéz, sok bőszoknyás, pruszlis viseletet, és könnyebben viselik a fejükön a nylon-kendőt, mint a régi hagyományos, ragyogó kontyot.

Tempora mutantur... De mindenesetre meleg elismerésre és dicséretre méltó az a szívós ragasztkedés, amellyel Szenna legtovább őrizte meg népi hagyományait, ősi népviseletét az egész Zselicességben! Hiszen a környező községek, a közeli Patca, Zselickisfalva, Szilvásszentmárton már több, mint félszázada teljesen elhagyták azt.

A szennai leányok népviselete ugyanolyan volt, mint a menyecskéké, csupán kontyot nem tehettek a fejükre.

Azonban az idősebb asszonyok ma is bőszoknyában járnak, több alsószoknyával, fejkendősen, - konty nélkül.

A férfiak népviselete is igen szép volt. Bő, rakottszáru gatyát és díszítésekkel kivarrt elejű, bőujju, u.n. "tehén-száju" inget hordtak. Mind a kettő "asszony-szütte" /asszony-szötte/ fehér vászorból volt. A férfiak bőgatyájából - amely általában 13 szél volt - a tré-fás mondás szerint ma egy négytagú család részére kikerülne a fehérmű.- Fekete, keményszáru csizmát viseltek és fekete, pörge kalapot.- Ma már divatos nadrágban, kabátban járnak, s elegáns cipőkben. Csizmát csak télen hordanak, de kevesen, s akkor is inkább gumicsizmát. A fehérműik is mind bolti áruk, divatosak.

Szenna a nyelvjárását is hagyományosan a legtovább megőrizte Zselic-ségben - egészen a közelmúltig. Erősen "ö"-vel beszéltek, s zamatos kiejtésük hasonlít az alföldi nyelvjáráshoz. A még élő, régi öregek még a hagyományos nyelvjárással beszélnek, de a fiatalabb generáció - az iskolázottságánál fogva - már az irodalmi nyelven törekszik beszélni.

Még vannak öregek, kik "aszondik", hegy: "öszöm könyeret möggyel". Hallunk ilyen összevonásos kifejezést is: "Gyön kejde" = jöjjön kend ide! Aztán: "Halli-e Ke' " = hallja kend? --- "Micsinyász? = mit csinálsz? --- "Jestét"! = jó estét! --- Nyugedalmas "jéccakát" = jó-éjszakát!

Szenna érdekes nyelvjárásának tüzetes ismertetéséhez külön tanulmány kellene. Bár dr. Nyíri Antalnak - a kritika szerint is kitünő könyve foglalkozik Szenna és vidéke magyar nyelvjárásával, de e téren szinte kimeríthetetlenek a még feltáratlan kincses bányák.

Szennának az elseroltakon kívül is vannak még néprajzi szempontból érdekes és értékes hagyományai, szokásai. Próbáljunk betekinteni e lassanként ködbevesző múltba.

Pillantsunk be mindjárt a régi Szenna ifjuságának életébe, szokásaiba.

Mint általában a falvakban, úgy Szennában is a parasztszülő igyekezett belenevelni a gyermekébe a föld- és jószág-szeretetet. Amikor a gyermek a 6 elemi elvégzése után az "oskolábú" "leállt", egy-két évig tehénket őrzött, s könnyebb paraszti munkákat végzett. Amikor pedig a gyermek, illetve a fiú 15-16 éves lett, az apja átadta néki a "kerbáncs"-ot és a "gyöplüt" /gyeplöt/. Ezután már fokozatosan

nehesebb munkákat végzett. Megtanult szántani, vetni, kaszálni, irtani, s mindinkább kibontakozott az ugynevezett falusi "legényködése". Ez abban nyilvánult meg, hogy a falu legénypajtási esténként eljárogattak egymáshoz, s elbeszélgettek. Majd megkezdődött az istállóban, majd nyáron a pajtában alvás, mert így a kisebb csinytevésekről, vagy a lányokhoz eljárás^{ol} nem lehetett tudomásuk a szülőknek. Amelyik legény megmért aludni az istállóban a saját maga készítette ágyán, azt az 1 - 2 évvel idősebb legények is elismerték "pajtásnak". Az istálló Szennában is - mint általában Zselicben - a háztelken kívül voltak és elszórtan, s ezért kellett bátorság ott kint az istállóban, vagy pajtában hálás hálához. Minden este másik és másik istállóban volt összejövetel és ott elbeszélgettek este 9 - 10 óráig és azután mindegyik ment a maga istállójába aludni. Néha-néha az idősebb legények megtréfálták a fiatalabbakat, de a serdültebbeket is. Tudták, hogy a megtréfálandó pajtások mikor szélédtek el az esti beszélgetésről, mert meglesték őket, s mikor aztán azok lefeküdtek, 1-2 óra múlva megjelentek a kiszemelt istállónál, s odalépözva kilesték, hogy mikor alszik el mélyen az illető. Ha sikerült észrevétel nélkül bejutni az istállóba, összekötözték a kezét, lábát, s valami edényben vizet helyeztek el a feje fölé az ágyához, utána nagy dörömböléssel megzörgették az istállóajtót. Az áldozat a nagy riadalmában fel akart ugrani az ágyról, de az összekötözés miatt nem tudott, hanem az edényt magára verte vízzel együtt. Persze nagyokat ordított és nem éppen ékes kifejezésekkel serban emlegette az összes mennybéli szenteket. A nagy ricsajra a kívülállók bementek az istállóba, meggyújtották az istállólámpát és kioldozták a pajtást a kötelékeiből - nagy nevetés közepette. A következő istállókhoz aztán már a megtréfált legény is velük ment. És ez ment sorban.

Olyan különleges szórakozásaik nem voltak a régebbi legényeknek, esetleg a falu tércégein kifutóst, kiütőst játszottak vasárnap, vagy ünnepnap délutánonként, vagy pedig kártyával babra játszottak durákost, zairost, huszenegyest. Más kártyajátéket akkor nem ismertek Szennában.

A lányok vasárnapenként délután összejöttek egy-egy lányosháznál, s elbeszélgettek, vagy elnótáztak. Egy-két óra múlva megjelentek itt a legények, s az ugynevezett "kutbasési" játékot játszottak egyesével a lányokkal. Ez abból állt, hogy egy vászontörülköző volt az egyik legény kezében, vagyis a "bíró" kezében. A szoba egyik sar-

kában volt egy szék, amit a játékokban "kutnak" neveztek, s bent ült az egyik leány, s kérte a legénytől a "biróságot", vagyis a kendőt. Vagy pedig egy másik legényt hívott a leány, akivel pár szót akar váltani. - Mivel más szórakozási lehetőségek nem voltak régebben, ilyen ártatlan, egyszerű játékok zajlottak le év - évután. Ezekből az összejövetelekből sok esetben házasság lett.

Napjainkban ezek a szokások nincsenek meg, vagy kihalóban vannak. A felszabadulás óta a mai fiatalságnak száz és százféle szórakozási és művelődési lehetősége van. Futballozhat, sportolhat, kerékpárral, motor-kerékpárral sétál gathat, vagy kirándulhat, táncmulatságokon rophatja a táncot. Látogathatja a jó és sok könyvvel rendelkező népkönyvtárt - és látogatja is. Hetenként egyszer, pénteken este van mezei is. Az otthonában hallgathatja a rádiót, amely már ritka házában nincs. Sok háznál van már televízió is. De van televízió mindenki részére a 3 évvel ez előtt épült kulturházban. Még aztán közel van Kaposvár, s a fiatalság mehet oda meziba, színházba, s ezt elősegíti a sűrű autóbuszközlekedés is: 15 buszjárat van naponta Kaposvárra és ugyanannyi onnét vissza.

A KISZ 30 taggal működik, s a közösségi szellemet fejlesztheti az ifjúság, szórakozhat, művelődhet. A kulturális élet is egyre jobban fejlődik: ma mintegy 21 fiatal jár középiskolába. Azok a fiatalok, vagy már éppen nem fiatalok, akik még a közelmúltban csak a 6 elemi végzeték el, most az általános iskola esti tagozatán tanulhatnak.

Amióta kötelező lett az iskolába járás, Szennében általában elvégezték a 6 elemi osztályt, de akadtak, akik a 2., vagy 3. osztályból "kiálltak", mert kellett nekik tehénörzönnek, vagy a szegénység folytán a szülők szerítették őket a dologra.

A nem kötelező iskoláztatás korában kevesen jártak jószántukból iskolába, s így sok volt az analfabéták száma. Voltak községi bírók, akik csak a nevüket tudták valamiképpen lerajzolni, de sem írni, sem olvasni nem tudták, mint ahogy Papp József, aki az 1860-as években volt községi bíró, s 24 évig herdta egyfolytában a bírói botot, csak a nevét tudta valahogy aláírni valami keservesen az iratoknak, de erre is csak a jegyzője tanította meg.

Szenna népe egészen az újabb időkig különlegesen zárkózott életet élt. A faluból házasodtak össze, s rendkívül ritka eset volt, hogy vidékről nőcült valaki, így a rokon, családi szálak a faluhoz kötötték őket, s emélfogva bizonyos egyforma gondolkodás alakult ki a falu életében,

s talán ezzel magyarázható az, hogy a szennaiak - a város közelsége ellenére híven megőrizték népi szokásaikat egészen a közelmúltig, sőt vannak olyan régi szokásaik, amelyeket még ma is megtartanak, különösen a családi eseményekkel kapcsolatban, mint amilyenek a születéssel, kereszteléssel, házassággal, elhalálozással összefüggő szokások.

"Köröszőlő". /Keresztelő/. A születés után pár nap múlva a "bába" /szülésznő/ hívja meg azokat komák^kak, akikkel az újszülött szülei komaságba akarnak kerülni; vagy ha már őket valakik komáknak hívtak meg eddig, akkor azokat visszahívják komáknak. Szokott lenni 11-21 koma is a reformátusoknál. A katolikusoknál régebben egy pár, újabban 3-4 pár koma van. - A komaságot sokszor nagyobbra veszik, mint a rekonyságot, mert a szólás-mondás szerint: "rekonyság ummarad /ugy marad/ írul-fira, mint számarra a fül, de a komát ugy választi magának mindönki." --- Lehetőleg arra törekszenek, hogy a komapárek összes száma páratlan legyen. De hogy miért kell páratlannak lenni, erre nem tudnak semmi választ adni.

A komák meghívásáért a szülésznő mindig pénzt kapott a meghívottaktól. A jelenben 20 Ft-ot kap minden komapártól.

A születés után pár hét múlva - amikor az újszülött édesanyja már tud táncolni - tartják a keresztelőt, s utána a komabált.

Az újszülött keresztelése vasárnap délelőtt szokott lenni. A keresztanyák, vagyis a komaasszonyok az első harangszóra mennek oda az újszülöttes házhoz, s elkészítik a kisbaba ruháit, s díszesen felöltöztetik és a harmadik harangszó /beharangozás/ után /d.e. 11 órakor/ elviszik a templomba. Az idevivő uton mindegyik keresztanya sorban felváltva viszi a kisbabát és visszafelé a házhoz ugyanígy viszik. - Az istentisztelet végeztével a pap a szertartás szerint megkereszteli a kisdédet, s minden komapártól 10 Ft-ot kap tiszteletdíjúl. - A komák a templomból testületileg mennek a komabálc házhoz, s miker odaérnek, a fuvószenekar nótára zendít, s kezdődik a komabál, mely egy egész kis lakodalom, s reggelig tart. Itt köszöntők nincsenek, csak vigalom, tánc, tréfálkozás. Vacsora közben a zenészek a komapáreknek "dust" huznak. A férfiak és nők - kiki a párjával - egymással szemben ülnek és pedig a régi szokás szerint a nők bent a falfelől az asztalnál, a férfiak pedig kívül az asztalnál. - A komákon kívül csak a legközelebbi rekonok vannak jelen a komabálon. A jelenlévők száma - az esetektől függően - mintegy 30-50-60 személy szokott lenni. - Az újszülöttnak a keresztelőkor nem szokás ajándékot adni.

A "poszít" vagyis a gyerekágyas asszonynak vitt élelem.- A komaasszonyok egymás között előre megegyeznek, hogy ki, mikor vigyen "poszítot", nehogy egyszerre herdják össze a finom ételeket.

Régebben egy poszitos vékát telis-teleraktak a jobbnál-jebb ételekkel és egy pint bort is tettek bele. A vékát a legdiszesebb háziszóttal abrosszal kötötték be és a "komaasszony" szép népi viseletben felöltözve a fején vitte a terjedelmes, poszitos vékát, egyensúlyozva, kézzel meg nem fogva.- Régen minden komaasszony két izben vitt ilyen poszitos vékát. Ma már egy poszitos vékát visznek kománként és 100 Ft-ot adnak a "betegágyas", vagy ennét felgyógyult komaasszonynak. / Ez a 100 Ft helyettesíti a régi, második véka poszítot/. És ma már nincs meg az a babonáság, hogy csak fejen lehet vinni a poszitos vékát, mert bizony mostanában nagy, füles kosárba helyezik el a jóízű ételeket és - mint régen is - a legszebb abrosszokkal kötik le a kosarat, de nem úgy viszi a fején a komaasszony, hanem egyik fülét a komaasszony, a kosár másik fülét pedig az anyósa, vagy a komaasszony édesanyja fogja, s ketten viszik. A pint bort most¹⁴ belehelyezik az ételek mellé a kosárba.

A komabál költségei részben megtérülnek, mert a komapárok, rokonok visznek egy-egy tyukot, több tejást, turót, tejfelt="téföt", diót, mákot.

A házassággal kapcsolatos szokások.

"Küjettjárás". /Követségben járás. "Küjet"= követ, kiküldött/.

Ez már a fiatalok összejárási és "kéretés" között szokott lenni, s nem más, mint a "kézfogókor" a vőlegény, s menyasszony, továbbá a leendő nászok és a megkért násznagyok közötti egyezkedés a menyasszonyos háznál, ahol megjelenik a vőlegény násznagya a vőlegénnyel, s annak szüleivel, s kizárólag a legközelebbi rokonaival. Bekopogtatás után háromszor kiküldik a vőlegény násznagyát és vendégeit. Mind a három esetben a menyasszony násznagya kérdezi: "Minek gyüttetek?" Két esetben nem mondja meg a vőlegény násznagya a jövetelük célját, hanem kitérő választ ad, csak a harmadik kérdésre adja elő, hogy "eggyezkömnyi gyüttünk". /Egyezkedni jöttünk./ -Ekkor leültetik őket az asztal mellé, de vigyázva úgy ülnek, hogy a vőlegény népe közül senki se kerüljön a szoba közepén fent áthuzódó mestergereván belül - az ajtótól számítva. Eddig még kezét sem fog senki egymással. Az asztal csinosan le van terítve, de rajta sem enni-, sem innivaló nincs. Ekkor elkezdődik az egyezkedés. A menyasszony násznagya a háromszorosát, sőt ötszörösét szokta kérni a vőlegény

násznagya által felajánlott összegnek, hivatkozva arra, hogy milyen sokba kerül a menyasszony felöltöztetése teljes parádéval, ami valóban így is igaz. - Ez az alkudozás, egyezkedés körülbelül egy óra hosszúságig szokott tartani, amíg végre megegyezkednek és utána a két násznagy kezét fog, s a vőlegény násznagya sorban üdvözli a menyasszony szüleit és a rokonságot, és legvégül "megtalálja" a menyasszonyt is az asztal, vagy az úgy melletti sarokban és előhuzza onnét, s a násznagyok unszolására /"unszolására"/ a vőlegény és a menyasszony megcsókolja egymást. - Utána kezdődik a jó vacsora, s előkerülnek a pintes-üvegek. Esznek-isznak és éjjél tájig mulatnak, s akkor elszélednek.

Ezt megelőzően szokott lenni a "kéretés". A fiatalok előzetes megbeszélése alapján a vőlegény szülei mennek kéretni a lányosházhoz. Ha nincs semmi akadály, akkor leány "keszkenőt" /jegykendőt/ ad a le-gény részére. Régen ez az ugyanevezett bécsi török keszkenő volt, ujabban pedig finomabb diszkendő, esetleg nylonkendő.

Kislakodalom. Az esküvő előtti második vasárnapon szokott lenni a menyasszonyos háznál a kislakodalom. Itt már jelen van a szűkebb vendégsereg, s a két násznagy és a "vőfények" /vőfélyek/ is. A menyasszony és a jó barátnői, s egy-két fiatal menyecske ekkor készítik el "násznagybotot" a két násznagynak. A násznagybot 150-160 cm hosszú mogyorófa /magyarófa/. A teteje művirágokkal van díszítve, s csokorszerű díszről hosszú pántlikák lógnak alá, s rajta finomabb "zsebkeszkenő" /zsebkendő/ is van. Mindegyik násznagy kap egy násznagybotot, s az a tulajdonuk marad. Közben esznek-isznak, mulatnak egészen hajnalig, de zene még ekkor nincs.

Lakodalom. Régebben kedden, vagy csütörtökön - mindig az esküvő napján - szokták tartani a lakodalmat; az utóbbi időkben pedig vasárnapon.

A régi babona szerint azért kedden, hogy kedves legyen a fiatal pár élete. Vagy pedig azért "csütörtökön", hogy minden baj "csütörtököt" mondjen a házaséletükben. Régebben - de még a közelmúltban is három nap és három éjjel szokott tartani a lakodalmat, s el-eladalták:

Bár csak ez az éccaka

Tizenhárom éjje' tartana.

Tizenhárom éjjel, tizenhárom nap,

Hej, de kimulatnám magamat.

A lakodalomra a meghívást a vőlegény vőfélyei végzik, felszerelvén magukat

jó pár pintesüveg borral a vőlegény hordójából, s a meghívottakat megkinálják a borral. Ezt a meghívást megismétlik, nehogy a hivatalosak elfelejtsék azt.

A lakodalomhoz az előkészületeket már három nappal előbb megkezdik. Sok helyen disznót, s birkát vágnak e nevezetes alkalomra, sőt régebben ezen kívül berjut is szektak vágni. A meghívottak is már előre elküldik a családenként szokásos egy darab "tikot" /tyukot/, több darab "tikmony"-at /tojást/, "téföt" /tejfelt/, diót, mákot, cukrot, majd pedig az utóbbi időkben egy-egy tortát, s egy csomó süteményt. A férfivendégek szoktak vinni egy korsó bort is. - A meghívott "gazdaasszonyok" már mepekkal a lakodalom előtt megkezdik a sütést-főzést, mert van olyan lakodalom, hogy 100 - 150 vendég is összehűreglik. - A vőfélyek dolgához tartozik az is, hogy a lakodalomhoz a szobákat berendezik: összeherdják a sok széket, padokat, a "kecskelábu" asztalokat.

Mielőtt a nászmenet az esküvőre elindulna, az első vőfély versben kéri ki a menyasszonyt a szülői házból. A menet előtt a násznagyok mennek, mint a menyasszony és a vőlegény ~~há~~ megbízott képviselői, - kezükben a díszes násznagybottal. Régen szokás volt, hogy egy üveg bort perccel ott hagytak az eskető anyakönyvvezetőnél, egy almát pedig a belétűzött rozmaringgal az egyházi esketést végző lelkész-nél. - A templomi esküvőre a faluból sokan el szokták kísérni a fiatal párt, esküvő után pedig hazakísérik őket, s ha a menyasszonyt viszik a vőlegényes házhoz, akkor a nézők tömege oda kíséri el, ha pedig a vőlegény "vőnek nősült", akkor a menyasszonyos házhoz kísérik el őt. - Indulás előtt a menyasszonyt, illetve a vőlegényt régebben versben bucsuztatták el a háztól. - Szokás a nézőket borral, perccel, "kukoris"-sal /kőralaku fonott kalács/ megkinálni. Ha pedig nagyon ritka esetben vidékre vitték a menyasszonyt, akkor felpántlikázták a kecsikat, levakat, lószerszámokat, de még az ostert is, s a kecsiből perccet, fonott kalácsot dobáltak a nézőknek. Néha aztán megtörtént, ^{hogy} egy-egy csintalan legény kiugrott az egyik udvarból, s a kezében lévő hamuval megtöltött, repedt agyagfazekat a nyargaló egyik kecsi küllői közé vágta, amiből hamufelhő támadt, s rendszerint a soron következő kecsiban ülők kaptak egy kis "hamvazást". A csinyltevő legény persze - köd előttem, köd utámm - gyorsan "eliszskolt."

Az új otthonába érkező menyasszonyt, vagy vőlegényt szintén verses mondókával köszöntik be. - A vacserához való beültetésékor és az egyes ételek behozásakor szintén verses köszöntőt szokott mondani a vőfély.

Vacsora közben a zenészek sorban mindenkinek elhuzzák a nótáját, vagy ahogy mondani szokták, "dust" muzsikálnak, s utána

mindenkinek inni kell az ifju pár egészségére a "duseló pohárból", sőt a férfiaknak régebben ki is kellett egy "szuszra" üríteni a pohár bort, különben a huncut asszonyok "ráénekköték" a makacs bernenemisszára, hogy :

Két kis madár a faágon "csiripő-cserepő"
Két vén banya a konyhában "kirpő"-kerepő"
Egyik ugrik, másik fingik:
Kié lössz, kié lössz?
Ki a borát mög nem issza,
Azé lössz, azé lössz.

A "dusezás" közben régebben ezt szokták énekelni:

Imulácsi, mamulácsi,
Most iszik a János bácsi.
Ha ivott a János bácsi,
Igyék hát a Jóska bácsi!

Es így sorra énekeltek, kinek mi volt a "körösztneve".- A "dusezők" borraivalót szoktak adni a zenészeknek.

A pompás, bőséges vacsora a rengeteg tyukból főzött "sárga levessel" szokott kezdődni, aztán jött a főtt barenfihus paradicsommártással, a jó husos képeszta, "pirétett" /sült/ barenfi- és sült disznóhus "savanyó"-sággal /savanyu "buberka", savanyu paprika/, mákes, diós, turós rétes, ugyanilyen "kótt" /kelt/ kalács, "kuglihuup" /kuglóf/, sütemény, s ujabban torta.

Az ilyen pazar vacsorát ritka egyén tudta végigenni, pedig szokták ám nemcsak az ételeket beköszöntő verssel, hanem még külön is sűrűen kínálgatni az egyes ételfogásokat:

Inkább a has fakadjon,
Mint valami maradjon!

Vacsora közben állandó a tréfálkozás, huncutkedés, utána pedig mindinkább belemelegednek a mulatságba, mókázásba, majd vacsora után a táncolásba. Később már nemcsak a fiatalság táncol, perreg-forog, hanem az öregek is - szinte fiatalos lendülettel - járják a csárdást, a "kirakik" /kirakják/ a kanásztáncot, a rezgőt, a "libbentőt". Forró a levegő, forró a jókedv, majd "kiruggyák a ház ófalát".

Éjfélkor a menyasszony elvonul a kíséretével, hogy "bekössék a fejét". Ez alatt az idő alatt a férfiak el szokták énekelni ezt a huncut nótát:

Fogadjunk egy liter berba',
A menyasszony ki lesz furva.
Alig értünk három házet,
A menyasszony megbabázott.

A menyasszony már menyecskeruhában tér vissza, s megkezdődik a menyasszonytáncoltatás. Mindenkinek kell egy "pördülöt" táncolni a menyasszennyal, s közben a táncpénzt beledobják a vőlegény által tartott kalapba, vagy tányérba. Az összegyűlt táncpénz igen szép összeget szokott kiteenni.

A lakodalomból virradatkor szoktak elszéledni, de már reggel zene szóval "összehajtik" /összeszedik/ a vendégeket, s kezdődik újból a lakodalmi "muri". Régebben a vőfélyek a vendégek összeszedésére láncot is szoktak magukkal vinni, s ha akadt, aki vonakodott azonnal visszamenni a lakodalomba, akkor megláncolták és úgy kísérték végig a falun.

A lakodalmom másnapján reggel régebben "vizet rugattak" a menyasszonnnyal. A kut mellé tettek egy tele vödör vizet, s azt a menyasszonynak fel kellett rugni, s ha jól eltalálta a felrugást és kifolyt minden víz a vödörből, akkor azt jócölták, hogy "gyeröke", azaz fia lesz néki. /Még ma is "gyerök" alatt kizárólag csak fiut értenek, a lány nem "gyerök", az lány./-

Ugyancsak szokás volt régen, hogy a menyasszonynak háromszor fel kellett és vissza kellett sétálgatni a "hé"-ba, "pallásra" /padlásra vivő "lajtergyán" /létrán/, vagy padláslépcsőn, de hogy miért, azt ma már nem tudják.

Harmadnap szokott lenni a "banyalakedalom, vagy banyaparádé", vagyis a gazdasszonyok mulatsága a vendégek részére. Itt aztán a gazdasszonyok mókáztak, mulattak a vendégekkel és megferditva. Ha valamelyik vendég idő előtt meg akart szökni a lakodalomból, a banyák " tepsiket, s fődöket" vertek össze a vőfélyek riasztására, akik aztán elfogták és visszahozták a meglógni akarót. Ha pedig sikerült az illetőnek egérutat venni, akkor a gazdasszonyok a lakodalmi ház kapuja előtt, az utcán verdesték össze a tepsiket, fődöket jó sokáig, hogy így csuffá tegyék a gyáva menekülőt.

Ma már nincs vizrugatás, s nincs létramászás, de a lakodalmi szokások némiképpen megvannak a banyalakedalommal együtt, azonban már modernebb keretek között, sőt lassan rátérnek az egyvaccorás lakodalomra.

A hagyományos táncokat: a kanásztáncot, a "libbentőset", a csárdás sokféle változatát, a bokázót, már csak az öregektől tanulják el a fiatalok, akik persze már a legmodernebb táncokat is tudják, de az öregek fittyet hánynak ezekre az új táncokra. Az öregek a vigalmakkor keményen "kirakik"/kirakják/ a régi táncokat, sőt megtanították rá a népi együttest is, amely ezelőtt 9 évvel alakult, 30 tagból állt, s járási versenyeken sok babért hozott el, aranyérmeket is nyert, és a járásban, megyében sokféle ferrorra, nagy sikereket ért el.

Sajnos, olyan körülmények jöttek közbe, hogy ez a szép és sok sikert aratott népi együttes 4 évvel ezelőtt feloszlott, s hiába próbálgatják újból összehozni.

Régebben nagyon divott Luca napján kora reggel a ketyolás. A gyerekek, vagy a legények a gazda "favágítójáról" tuskót vittek be a szobába, s arra "ráketyolva" /ráülve/ elmondták, hogy:

Kitty-ketty, kitty-ketty, gelegonya kettő,

A keed űki kettő,

Nekem is van kettő.

Akkora szalánna lögyön ketőknek,

"Mind" /mint/ ez a zajtó.

Akkora "örgya" /hátgerinc husa/ lögyön a ketők disznájának,

Mind ez a mestörgerenda.

Annyi kóbászuk lögyön ketőknek,

Hogy keréttést /kerítés/ löhessön vele keréttényi.

Kitty-ketty, kitty-ketty, gelegonya kettő, stb.

Annyi baromfija lögyön ketőknek,

Mind égön a csillag, fődön a fűszá'.

Annyi bora teröngyön ketőknek,

Hogy ne féegyön a herdójikba.

Kitty-ketty, stb.

Akkora csöcse lögyön a ketők lányának,

Mind ez a csöcsös korsó.

Ugy gyüjjön ki a ketők lányának a seggin a fing,

Mind kemönce szájján a füst!

Kitty-ketty, stb.

Annyi buzája lögyön ketőknek,

Hogy ujat érgyön.

Annyi sok gyümöcse /gyümölcse/ lögyön ketőknek,

Hogy nekünk is gyussen! /Jussen! /

Kitty-ketty, stb.

A ketyelő gyerekeknek gyümölcsöt szoktak adni: almát, körtét, diót, meggyorót, a fiatal emberek pedig pálinkát, vagy bort kaptak, s egy kis pénzt is dohányra, ne meg a gazda leányától egy-egy szép szemvillanást és édes meselyt...

Ma már ez a szokás is lassanként a múlté lesz.

Régebben szokás volt az aprószenteki "kerbáncsolás".

A fiatal emberek csepertosen megjelentek az ismerős házaknál reggel, jó korán, kezükben az üveg pálinkával, s a kabát alá rejtett, fűzfavesszőkből rendszerint nyolc ágra fent, 60-80 cm hosszú "kerbáncsoló", amelyet előrántva jól "elnáspángoltak" /megsapkodták/ a ház népét, különösen a leányokat, minden ütésnél ilyen jókat kívánva:

Egészes légy!

Perzsálás /beteges/ ne légy!

Kelésős ne légy!

Jó szófogadó légy!

Jó dógos, resz táncos légy!

Ha borér' kühnek, vizér mönny,

Ha vizér' kühnek borér mönny!

Jó szöröncsés légy!

Aggyon a Zisten bő bort,

Bő buzát, békösségöt, léleküdvösségöt!

Néha a kerbácsolás el is "mérgeződött", mert hát nagyokat oda lehetett "szózni" az útek ülepekre és a hátakra, s persze az erősebb kerbácsütés csipős fájdalmat okozott. De aztán csakhamar ki is békültek. Mostanában a kerbácsolással is kezdenek felhagyni.

Régebben "vesárnap döllest" /vasárnap délután/ ki szoktak ülni a házak elé, az utcai kerítés előtt lévő kispadokra, s ha nem fértek rá, "gyalogszékeket, vagyis „kiszazékeket" /kisszékeket/ vittek ki, amiket a gazdák maguk "csinyátek". Itt aztán "elnézőgelöltek, e'-beszégettek. De ma már ritka ház előtt van az utcán kispad, s ritka helyen ülnek ki oda, inkább rádiót hallgatnak bent a lakásukban, vagy televíziót néznek, vagy - ha szerül a helyzet - vasárnap egész nap dolgoznak.

A régi öregek még meglehetősen babonások voltak.

Pénteken ma kezdtek új munkába, mert szerencsétlen napnak tartották a napot. A hetes szám jót jelentett nekik, de a tizenhárom számtól irtóztak.- Ha valaki elment az ismerősökhöz, vagy rokonlátogatóba,

s megnézte azok állatait, /mert a jószágot is meg kellett "tekénte-nyi"/, akkor mindjárt igen aprón háromszor feléjük köpködött, nehogy "szömverédt" kajanak az állatok. Ha megbetegedett valakinek az állata, az biztosan szemverést kapott a régi hiedelem szerint, s elmentek az "öntő" asszonyhoz, aki hókusz-pókuszok között, pénzért, vagy élelemért "szömvizet csinált", s "attu" meggyógyult a beteg állat. /Persze, másként is meggyógyult volna./ - Ha beteg volt valaki, de még volt jártányi ereje, elment a "javóasszonyhoz", vagy a járnai nem tudó beteg egyik ruhadarabját vitték el hozzá, aki "ráolvasással, viaszöntéssel gyógyította a beteget - jó pénzért. - A régi babonás hiedelem hitt a boszorkányokban, akik sóprán ülve röpülnek a "Szent Góllér" hegyére, vagy a Fekete-hegyre. A hiedelem szerint a boszorkányok a vén banyákból kerültek ki, de akadtak a fiatalabb asszonyok között is, s ezek a boszorkányok csinálják minden rosszat, ami csak az életben történik; ez a mesterségük és feladatuk. Ha ezek felveszik valakinek a lányomát, akkor a boszorkányos erejüknél, tudásuknál fogva "mögrenytyák" /megrontják/ az illetőt, s az betegségbe esik. A boszorkányok műve az is, ha a szerelmesek elmaradnak egymástól, vagy ha valamelyik házastárs kirug a hámból, félrelép. - De az állatokat is a boszorkányok rontik mög", s beteg lesz a jószág, vagy véres lesz a tehén teje. - Ilyenek ellen csak az "öntőasszony, vagy a javóasszony" tudott segíteni, aki jó fizetésért azt is megjósolta, hogy a Julcsa babája, a János megbánta, hogy hűtlen lett, s hamarosan visszatér a Julcsához. Vagy pedig a kikapós menyecske ezután hű lesz férjéhez, vagy "mönycskés" férj nem "kejtoreg" ezután más szeknya után, hanem "mögmarad a szeszony pöntäléné". /Persze ezek a dolgok önmaguktól is rendeződtek volna. A Jancsi legény is bizonyos idő múlva rájött, hogy még sincs különb lány a faluban a Julcsa "szentönnél", s a "szeknyahajcsár" férj is belátta később, hogy nincs olyan jól sütő-főző, tiszta, takarékos és melegszívű asszony hetedhét faluban, mint az ő kis felesége. A csapodár feleség is rájött arra, hogy nincs különb kaszás, kecsis, "dógos", rendszerető, ebős karral ölelő férfi messze földön, mint az ő "pörgebajcu" ura. - A tehén tögyét sem "dufáta" /döfötte/ később a "bergyu", s nem lett aztán véres a tej. /

A régiak hitték, hogy vannak "garabenciás diákok", akik amerre elhaladnak, zivatart, jégesőt hoznak a határra. - Hitték, hogy vannak "ludvércsek" / bizonyosan: lidércfény/, akik éjjel ijesztgetik, megkergetik az utast. Hitték, hogy némelyik halott "szelleme" hazajár, s féltek egyedül maradni éjszakára. Félték a hazajáró szellemektől, ezért

nem mertek éjjel a temető közelében járni, hanem messze elkerülték azt.---Láttak "tüzes embereket", akiktől majdnem halálra rémültek, s az eszeveszett szaladás után majdnem úgy estek be a házuk ajtaján. / Régen igen sok volt a lápos, mecsaras hely, s felgyülemlett mecsárgáz önmagától meggyulladt, fénylett. Ezt a jelenséget gondolták "tüzes ember"-nek,--- este, vagy éjszaka/--- Babona volt az is, hogy nem szabad körülsöpörni a lányokat, mert akkor nem mennek férjhez.--- Ha valaki utrakelt, s elhagyta már a lakása ajtaját, nem volt jó visszamenni, hogy magához vegye az otthonfelejtett tárgyat, mert ha visszamegy, nem lesz szerencséje.--- Azt tartották, hogy nem jó a "Haód"-ba nézni sokáig, mert "haódkeros" /Hold-kóros/ lesz az illető.--- Rosszat jelentett, ha az illetők véletlenül keresztben fogtak egymással kezét.---Hiedelmük szerint nagy ünnepek napján nem jó tüt, cérnát venni a kézbe, mert odavarrja a szerencsését az illető.---Karácsony hetében és a halottak napja hetében nem ajánlatos mosni, mert szerencsétlenség éri a házat.---Ugyancsak a halottak hetében nem jó káposztát eltenni, mert az elrohad.---Kedden és pénteken nem szoktak meszelni.---A kiduzzadt /mörigyeket/ /mirigyeket/talált csenttal kell végighuzogatni, s azok attól elmúlnak.--- Este tejet a gazdasszony csak úgy adott ki a házból, ha előbb egy-két csipetnyi kenyert beledobott abba, nehogy a "tej hasznát" elvigyék.---Izzó párázra nem jó köpni, mert kisebesedik az illető szája.---Az utban játszadózó kigyereket nem jó átlépni, mert nem nő meg.---Utazáskor nem jó elcsónak asszonnyal, vagy pappal találkozni, mert ez nem jót jelentde annál inkább jobb találkozni először férfivel, pláne kémenyseprővel, mert ez szerencsét jelent.---A bagely huhogása az éjszaka idején a ház ablaka közelében, vagy a kuty közeli "tutulása" azt jelenti, hogy meghal valaki.---Uj Holdkor meg szokták a gombjakat rázogtatni, vagy a zsebkukben lévő pénzt megcsörgetni, hogy sok pénzt kapjanak.---Uj Holdkor szoktak "csótányokat " is üzni. A Hold felé nézve ezt mondegatták: "Neszöntelek Uj Hold! Engem hívnaak vendégségbe, de én a csótányokat küldöm el helyettem."--- Hogy a boszorkányok elkerüljék a házuakat, s tőlük mentesek legyenek, Szent György napkor apró nyírfágákat tüzdelték a ház "üstöke" /eresze/alá, mert azoktól megijednek.

A házálesettél kapcsolatos szokások.

"Vérasztás./Virrasztás/.

Régen nem a körorvosnaak, hanem az ugynevezett halottkémnek jelentették

be a halálesetet, aki haláleseti jegyzőkönyvet vett fel.- Ezután a halott családjából, vagy rokonságából valaki elment a faluban lévő halottöltőtetőhöz.- /Jelenleg ez már nincs./ - A halottöltőtető után felöltöztette a halottat, akinek az összes hordott ruháit odaajándékozták. Más fizetése nem volt, de enni és inni kapott bőszégsen.

A halottat a felöltöztetése után "hidegágyra" tették, amely az ajtóval szemben lévő sarkban volt elhelyezve, s így három oldalról megközelíthető volt, csak a fej felől nem, mert a fej a fal közelében volt, mintha a halott az ajtóval szemben "nézne".

Az este elkövetkeztével kezdetét vette az ugynevezett "vérasztás". Ide nemcsak a rokonság, hanem a jó barátok, barátnők, ismerősök jöttek össze hivatalosan és népes számmal - még ezelőtt 30-40 évvel is, férfiak és nők vegyesen. Itt tárgyalták meg, hogy az elhunyt ilyen jó volt, olyan jó volt az életében. Közben a régi, száz évnél is idősebb halotti énekeskönyvből énekelgettek, és pedig úgy, hogy egy előénekes fennhangon felolvacott egy sort és a megjelentek utána énekeltek azt. A családtagok és a közeli hozzátartozók pedig a hidegágy körül ülve siratták az elhunytat.

Egy két óra múlva megjelent a szokásos fonott peres, s előkerültek a pintesüvegek - nem pohárból ittak - , és az üvegek körüljártak éjjelig.

Éjfél után 1 óráig szokott tartani a virrasztás, illetve "vérasztó" és akkor nagy sirások-rivások és bucsuzkodások közepette a rokonság, s a megjelentek elhagyták a halottasházat. Közben, a virrasztás végén a rokonságból kiküldött személy megjelent és közölte a házbeli-ekkel, hogy a halott a végtisztesség adására hivatkozva végigjárta az egész rokonságot, a komákat, s egy sem mondott nemet, hanem megígérték, hogy eljönnek az elhunyt végtisztességadására, vagyis a temetésre, még az is, akivel netán az elhunytnak nézeteltérése is volt az életben.

Másnap reggel a rokonság újból megjelent a halottasháznál, s vitt mindegyik egy-egy tyukot, több fejűst, s kisebb mennyiségben lisztet, diót, máket. Ezután a rokonságból összetevődött gazdasszonyok elkezdtek a halotti terhez való sütés-főzést.

Majd a temetés előtt körülbelül egy órával beletették a halottat a koporsóba. /Ezzel kapcsolatban is megvan a nép humora: "Há esztánnék /után/ halotta-e ke, hogy a János sóger nem mönt bele a koporsóba?"

Akadtt néhány, aki erre azt kérdezte: "Há' hogyan? Ollan rövéd vót szögénnek a kopersója?"- A felelet: "Dahogyis vót az rövéd, halom /hanem/ ugy tötték bele ütet a kopersóba, nem pedig ugy mönt bele magátu'."/

A kopersóba tételnél már nem volt ott a halottöltöltető, hanem csak az elhunyt hozzátartozóinak a jelenlétében a sirások tették a halottat a kopersóba, több értékes házi szótteszel együtt.- Férfihalott esetén pedig a pipáját, dohányzacskóját, kampósbotját, az ima- és énekeskönyvét melléhelyezték, továbbá 1 darab 2 krajcárest, illetve 2 fillérest és egy-két decis üvegben bort is tettek a kopersóba, mintegy jelezve azt, hogy mindenét megkapta, kifizették minden vagyonát. De valószínűbb az, hogy ez még az ősi népek temetkezési szokásainak a maradványa.

Ma már ez a szokás sincs meg. Hidegágyat sem készítenek, hanem szaladnak Kaposvárra kopersóért, s koszerukért, és mindjárt bele is helyezik a holttestet a kopersóba.

A virrasztás még némileg szokásban van, de már kihalóban van, s itt-ott fordul elő.

Régebben tartotta magát az a babenás szokás, hogy az elhalálozástól számított három hétig a háznál se nem mostak se nem meszeltek. /De hogy miért, erre már senki nem tud feleletet adni./- Ma már ez a szokás is megszűnt.

Sirásás. Temetés. Halotti tor.

A sirások a rokonság, a komaság, s a jóbarátok köréből kerülnek ki.- Gyermekhalott esetén a keresztszülők a sirások. A sirások létszáma 6-8 tagból szokott állni.

A kezdet kezdetén három ember ássa a sirt egy méter mélységig, azután pedig felváltva egy-egy ássa lejjebb. A sirások a temetés reggelén, jó korán megjelennek a halottas háznál, s jó bepálinkáznak, mielőtt a sirásához elindulnának. A sirásás közben reggel 8 - 9 óra tájban megérkezik az ugynevezett sirásói "förlöstököm" /Frühstück, reggeli/, amely 3 - 4 fogásból: pörkölt, fonott kalács, kelt tészta, hideg sertés-sült és egy hatalmas korsó bor. A sir délután 2-3 óra tájra szokott elkészülni. Közben a déli órákban kiérkezik a sirásokhoz a bőséges ebéd és egy nagy korsó bor.

A temetőre így kivitt ételből, vagy italból nem szabad visszavinni semmit, hanem azt az utolsó falatig, illetve cseppig el kell fogyasztani, vagy a közelben lévő gyerekeknek, vagy az arra járóknak, vagy a pásztereknek oda kell adni, mert csak ekker van teljes nyugalma a halottnak.

Ez a szokás a napjainkban is megvan.

Régebben az ugynevezett "gadar"-es temetés is szokásban volt. Ez abból állt, hogy megástak egy rendes sirt, s ennek az egyik oldalfalában egy akkora vájatot ástak, hogy a koporsó oda beférjen. Az ide behelyezett koporsót erős fészkapallókkal földték el az oldalfal nyílásánál és az üres sir betemetésével a gadar is beföldelődött. Amidőn az életben maradott házastárs is meghalt, a betemetett, üres sirt újból kiásták és ebbe tették - a gadarban nyugvó házastárs mellé - az elhunyt hitvestársat.

Ma már nem ásnak gadart.

A sirásás közben, az evés és ivás ideje alatt elbeszélgettek, eltréfálgattak, s ritka esetben megtörtént az is, hogy - a szesz hatására - még nóta is csendült a sirásásnál.

A sir elkészülte után a sirások hazamentek átöltözködni, s utána visszamentek a halottasházhoz és újra terített asztal várta őket, s az egész rekonságot, s ismét evés-ivás következett. Majd a temetésre kitűzött időpontban két-három férfi elmegy a papért, akinek a megérkeztével megkezdődik a temetésiszertartás. /Rendszerint dé. 3-4 óraker./ A régi temetési énekek, a gyászbeszéd elhangzása után megindul a gyászmenet a temetőbe.

Korosabb egyén temetésekor - mielőtt az udvaráról kivinnék a koporsót - az istállóban lévő jószágait is ki szekták eregetni az udvarra. / De hogy miért, nem tudják megokolni. /

A temetőben szintén a sirások hantolják el a halottat, s énekszó közben elkészítik a sirhalmot, s fejtől lehelyezik a 70-80 kg súlyu, keményfából díszesen faragott fejfát.

A temetés után mintegy másfél óra múlva megkezdődik a halotti tor. A 8-le gazdaszszony annyi minden jót összesütött-főzött, hogy kisebb lakodalomnak is beillenek. A toron a rekonságon, a hozzátartozókon kívül a sirások, komák, s a meghívottak vesznek részt. Esznek-isznak, s közben elbeszélgetnek az elhunyt életének főbb mezzanatairól, tevékenykedéseiről, érdemeiről. Régen éjjél után 1-2 óráig is eltartott a halotti tor, de napjainkban már este 9-le óra körül befejeződik.

A temetőben nyugvó halottakkal kapcsolatban a kegyelet érzésével meg kell emlékeznünk azokról a közös halottainkról is, akik a világháboru örült fergetegében, iszenyatos vérzivatarában hősi halált haltak. A különböző harcterek jeltelen sirjait Szennében, a falu közepén, a tanácsház előtti téren egy magas sírdomb jelképezi, rajta

elől ezzel a felirattal magaslík a hősök emlékeszlopa:

A Z

1914-1918.

ÉVI

VILÁGHÁBORUBAN ELSETT

S Z E N N A I

HŐSÖK EMLÉKÉRE.

A hősök emlékeszlopa tágas téren drótfenattal be van kerítve, s négy darab, hatalmas sudár fenyő áll őrt a saroknál. Az emlékmű körüli rész pedig szépen parkírozva van.

Az emlékmű jobb oldalán is 20, a baloldalán is 20 hősi halott neve van bevésvé, tehát az első világháború Szennából igen sok: 40 drága áldozatot követelt.

A második világháború örület áldozatainak a száma is magas: haltak hősi halált.

A multhez kapcsolódik a müemlék is. Szennának egyetlen - de építészeti és néprajzi szempontból rendkívül érdekes és értékes - müemléke van, az 1785-ben épült refermátus templom, amelyet, mint müemlék-érdekesseget, nemcsak hazánk távoli vidékeiről, de külföldről is sokan megtekintenek.

A templom a Lúzi-domb északnyugati, szelíd kis dombba alacsonyodó nyugványán épült, észak-dél fekvéssel. - Két bejárata van, mind a kettő északról. A főbejárat a torony alatti részen, a másik bejárat a templom közepe táján kiugró ugynevezett cintériumon keresztül vezet be. A tetőzete - a toronyé is - eredetileg faszindelyes volt, amely már az 1920-as években annyira korhadt, mehas és főként hiányos volt, hogy - amint mondani szokták - "a kányák keresztülrepültek rajta", s így ideje volt már^a teljes reneválásnak, amely 1922-ben, Szabó János lelkessege és Mester János kurátorsága idején következett be. -

A templom tetőzetének és tornyának horganyzott, ^{galvanizált} bádoggal történt befedését Biszura Antal ^{Kapornak} tetőfedő-mester végezte az alkalmazottaival.

Egyben a torony is ekkor kapott villámhárítót.

Ez a karcu, sudár, 52 méter magas, népi nyelven "dobos" építményű torony csodálatosan szép, sok bámulója akad már. - A toronyfalakról felnyuló csonkakup szerű - innét már bádegtetős - építményen helyezkedik el az első, legnagyobb, inkább almaalaku gömb /a nagy "dob"/, felette megint a csonkakuphoz hasonló felépítmény, amelyen nyugszik a második, kisebb debalaku rész, s ettől felfelé nyulik egy szálfalaku karcuság,

melyre helyezkedik reá egy, inkább kucsmaalaku "dob", aztán ismét egy szálfaszerűség következik, s ezen ül a legkisebb, citromalaku "dob", fölötte újból szálfaszerűség nyulik fel a magasba, s ennek a tetetén van a csillag.- / A kálvinista templomok tornyának a tetején rendszerint csillag, ritkábban kakas szokott lenni. /-

A templom belseje megragadó szépségű: a faragott, szépművű szószék az ugynevezett Mózes-székkal, a mesterien faragott, karzattartó eszlopok, a mennyezet, a padok elejénél lévő fedőlapek, a karzatok elejei mind - gyönyörűbbnél gyönyörűbb - magyar motívumú festéssel vannak díszítve, s méltán megérdemelték a műemlékké nyilvánítást.

A cintérium felőli bejáraton át a templomba belépve mindjárt a szemünkbe ötlük a mennyezet /mert nem boltíves/ a díszítésével és a következő feliratával:

"Ez a szent ház épült a felséges II-ik József Császár és apostoli királyunk engedelméből.

NAGYMÉLTÓSÁGU Hertzeg Eszterházy Miklós kegyelmes urunk e mostani-
nak helyét megrövidítette.

Kezdődött m. bt.

Patonay István prédikátorságában és mb.

Kenesei János öreg bíróságában

Zóka János bíró

Elvégeztetett: tisz. Kovács Ferencz

Predikát öregbíró Bedő Mihály

Oskola ur: Nagy Mihály

esküttek: Jakab Lőrincz : Bedő Márton

Zóka Sámuel, Futács János,

Deák Miklós, Tóth Ferencz kurátorok

Zóka József, Bedő Imre, Deák István

Zóka György, Jónás Gergely

Ör. Zóka János, Győri Gerő kis bíró

M D C C L X X X V ben

A cintérium felőli bejáratnál balról a karzaton ez olvasható :

NAGY PÁLBALAKÓ

NAGY VÁTI JÁNOS

asztalos mester

ember ezt az Ur házat

elkészítette 1787-dik esztendőben.

Nagy karzaton:

Bóter István Kovács
Hűségesen munkálódott
Deák Mihály kis Bíró

Kis karzaton:

Ennek a szent háznak belső berendezését az Urnak 1948. esztendejében részben felújította, részben újra készítette a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter által adott segélyből a Műemlékek Orsz. Bizottsága felügyelete alatt a Belsőcsomgyi Református Egyházmegye elnöksége és építési szakértője a S Z E N N A I gyülekezet Presbitériumának hozzájárulásával. "Egyedül Istené a dicsőség!"

Az újrakészítés munkájában részt vettek:

Tildy Zoltán, volt köztársasági elnök,

Ortutay Gyula, kultuszminiszter,

Nagy Miklós, államtitkár,

Simon Sándor, min. tan.

Gerevich Tibor, egyet. tanár,

a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke,

Szentiványi Gyula, főtitkár,

Szabó Bálint, esperes.

Matolcsy Sándor egyházmegyei gondnok,

Huszár György mérnök, egyházm. építési szakértő,

Soós István festőművész,

Szalay Benő lelkész,

Fekete László kántortartó,

Zóka Ferenc kurátor,

Csányi János, Deák József Pali, Dezső József,

Istvánfi Sándor Szőke, Orbán György, Pusztai Sándor,

Jakab József rokkant, Salamon Péter Ferenc, Tanczos Ferenc,

Zóka Győri József, Zóka József pógár, Zóka Mihály

presbiterek.

Fejes János harangozó,

Bödö Sándor kiskurátor,

Pótpresbiterek:

Lőrincz Imre,

Mátész János,

Zóka József D.

Körjegyző: Szabó Sándor.

Bíró: Tanczos József.

Az asztalos munkát készítette Fehér István, Töröcske.

A régi eredeti minták felhasználásával újra készítették a mennyezetet, a szószéket, az orgenakarzatot és orgenát. A többi berendezést és ékitményes díszet restauráltak. "

Régebben, illetve eredetileg az Ur-asztala körül szintén díszes művű rácskerítés volt, amelyet azonban a fentírt munkálatok után nem helyeztek vissza, s most az Ur-asztala bekerítetlen.

A régi két harang közül a nagyobbikat az első világháború alatt elvitték hadi célra, de helyette az 1923. évben a gyülekezet új harangot hozatott, melyet a sepremi Seltenheffer harangöntő készített.

A kisharang egyidős a templommal, vagyis 15 év múlva 200 éves lesz.

Az oldalán ez a felirat olvasható: "VIVOS VOCO, MORTUOS PLANGO, FULGURA FRANGO." /Az élőket hívem, a holtakat elszírom, a villámokat megtöröm. /

Köszöntők:

A régebbi időkben nagyon sok Őrzse, Kata és János volt Szennában, úgyhogy ezek voltak a főnevezetességű névnapok, amelyekről régi, verses köszöntők is maradtak fenn. - Régen a felnőttek is szokták egymást köszönteni a névnapjuk alkalmával, de később már leginkább a kis elemisták, főleg a szegényebb serből - járták végig a faluban az Őrzseket, Katákat és Jánosokat a névnapjuk reggelén. Egyedül, vagy csoportosan jártak köszönteni, s a jutalmuk valamiféle gyümölcs, különösen "aszalék" /aszalt gyümölcs/, s pár fillér volt. - Szennában régen 70 - 80 Őrzse és Kata is volt. / Ma már nagyon kevés Őrzsebet és Katalin van a faluban, s leginkább az öregek és a középkorúak között akadnak ilyen nevek, s az öregekkel együtt íscán kihalnak ezek a régi nevek, s elfoglalja helyüket a sok, új, modern név: Andrea, Irén, Pirocska, Rózsa, Ibolya, stb. /-- A köszöntők a falut végigjárva teljesen rakott tarisznyával, s fillérektől dagadó zsebekkel tértek haza.

Őrzse köszöntése:

Idegyüttem röggere,
Őrzse köszöntésére.
Őrzse, maraggy békéve!
Köszöntlek egészségge',
Hogy megérted napodat,
Te szent pátrinusedat,

Fövitetlek mönnyekbe,
A szentek seregébe.
Atya Isten megtarcsón,
Fejedre áldást nyujcsen!
Sörkenny fő a zámedbu', / az álmedból/
Friss mögnyugevásedbu',
Az Uristent dicsérgyed
És a Fiát tisztójjed,
Hová messzi kerünek,
Csillagok főderünek,
Mindön szentök nagy örömmé'
Mast örvendeznek.

Kata-napi köszöntő:

Arányozott nevednek gyönyörű hajnala /aranyozott/
Föderüt, melyet már szived is várt vala,
A fő paspákjaja, möggyütt neved naptya.
Örvendezünk mi is mast tevéled, Kata!
Csöpöggyön harmattya, rád érközvéen, azér'
Légy kedves Istennél, ha élsz, ha halsz, mindég!
Ha maj' etyker möghasz, az egek kárpittya
Vögye bé lölködet mendett alleluja!
Vögye bé lölködet mendett alleluja!

János-napi köszöntő:

Örűjj és örvendözz, hogy neved naptyára
Jutottál Jánosnak kivánt órájára!
Kedves vót Istnnél életödnék ára,
Vigyél áldozatot Isten ótarára!
Tégödet a Zisten sokájig éltessön,
Sok János-napekat véled szömléltessön!
Mind mönnyön és fődön örömod löhessön!
Tégödet ne érgyön seha semmi szégyön!
Az Urnak jobb kargya tégöd körü' végyön,
Végtére fejedre szüz koronát tégyön!

Ujévi köszöntő:

Uj esztendő, vigság szörzö, mast kezd ujjujnyí,
Ujjulással, vig örömmel mast kezd hirdetnyí.

Hirdeti má' a Messiást,^(l) együtt /eljött/ má neki.
Lögyetök a Zuristennek áldott hiveji!
Alsó szépén, főső /felső/ kékén dicsérd Uradat!
Urad álggya nagy Uradat, mely föld /föld/ tengerén
Hozsáno neköd, Ur Jézus!
Dicső Krisztus, kedveld népedet,
Bor, buzavó /buzával/, békössége' látodazzd mögüket!

- . - . - . -

A szennai férfiak és nők régebben is nagyon szerettek "énekönyi, da-
nanyi" /dalolni/. - Ma még él pár öreg ember, aki enlegeti, hogy eze-
lőtt ugy 50 évvel 64 tagu "dalárda" működött Szennában - 4 szólam-
ra. A legidősebb énekkari tag az alakulásker 64 éves volt, a leg-
fiatalabb pedig 18 éves. De ez a "dalárda" 3-4 évi működés után meg-
szűnt, mert a vezetőjük más községbe került el, s nem akadt senki ké-
sőbb sem, aki vezette volna az énekkart. -

Ezektől a régi "dalárdistáktól", de általában a község népétől nagyon
sok, általam még nem ismert régi népdalt, nótát gyűjtöttem össze, s ebből
felmutatek egy kis csekket.

A szennai högyek alatt,
A zén rózsám zabot arat.
Zabot arat a fekete levának,
Szeretöt keres magának.

Piros a zesterem nyele, nem sárgo,
Kisangyalom nem sokájig lössz árvo,
Nemsokájig kő annak várakoznyi:
Én fogom a szüvét mögvigasztalni.

Zöd levelü piros retök mögérik,
A babámmá /babámmal/ mint a galamb, ugy élünk,
Mör /mert/ a galamb buzát herd a fijának,
Én mög páros csóket a zén babámnok.

Mályva, mályva, fájér mályva,
Ki nevelt fő ekkorára?
Édösanyám neve(l)t engöm,
Barha legény szeret engöm.

Ma már a legtöbb régi szokásnak, hagyománynak csak az emléke él. Új élet levegője árad Szennában is. Ez a tipikusan paraszti közcég 1962-ben belépett a Tsz-be, s a nagyüzemi gazdálkodás útján szép eredménnyel halad előre a jobb, az eredményesebb paraszti jövő felé. Csak egy nagyon aggasztó: a rohamos létszámcsökkenés. Az 1900-as években Szenna lakossága 1.400 fő körül volt, a Somogy megyei Adattár szerint 1937-ben már csak 1.047 lakosa volt, az 1960-as népszámlálás pedig 824 lakost, az 1970-es népszámlálás csak 781 főt mutat ki.

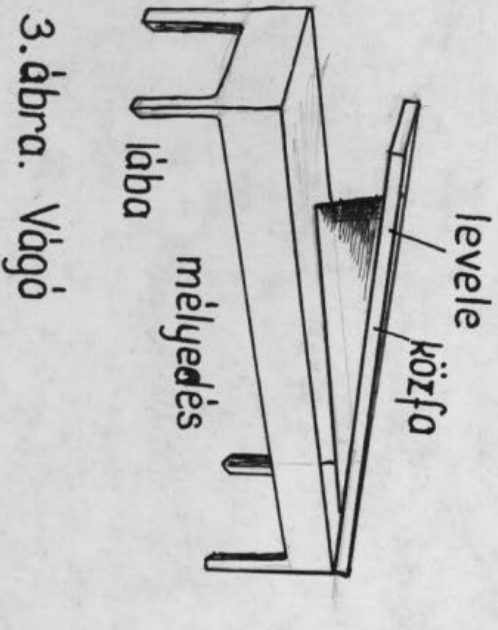
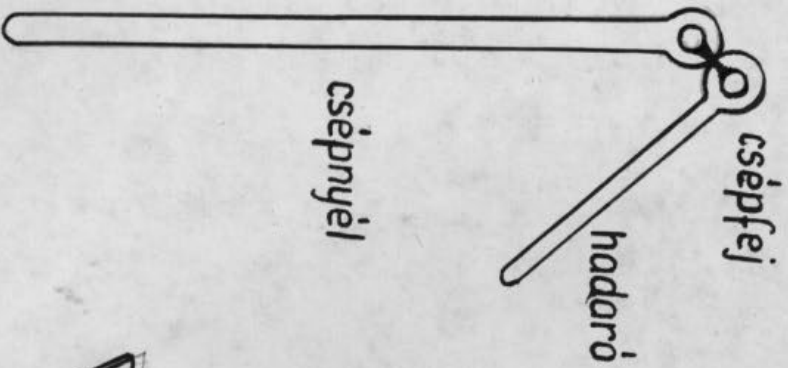
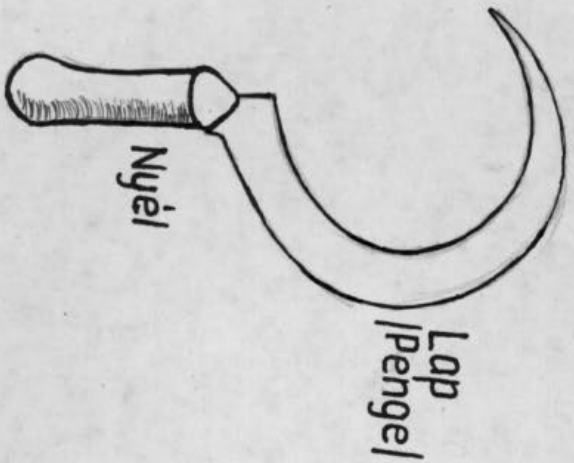
Lakóházainak jelenlegi száma 201.- Ezelőtt 40 évvel a lakóházak kétharmada zsúppos, füstöskenyhás volt, a többi cserépes ház is igen szerény képet mutatott. Azonban a felszabadulás után a földből nőtték ki a szebbnél-szebb, kívül, belül a legmodernebb izlésnek is megfelelő lakóházak, épületek, s ma már csak zsúppos ház van.

1960-ban kigyult^{ak} villanyfény is a faluban, s járda van minden utcájában.

18 egyénnek van autója, s ennél több a motorkerékpár.- 61 televízió, 175 rádió van a faluban. 185-en járatnak újságot.

Szenna^a fejlődés útjára lépett, s már nem Kaposvár árnyékában vesztegel, de még több gyermek kacagás kellene e boldog, paraszti hajlékokba!

ILLUSZTRÁCIÓ

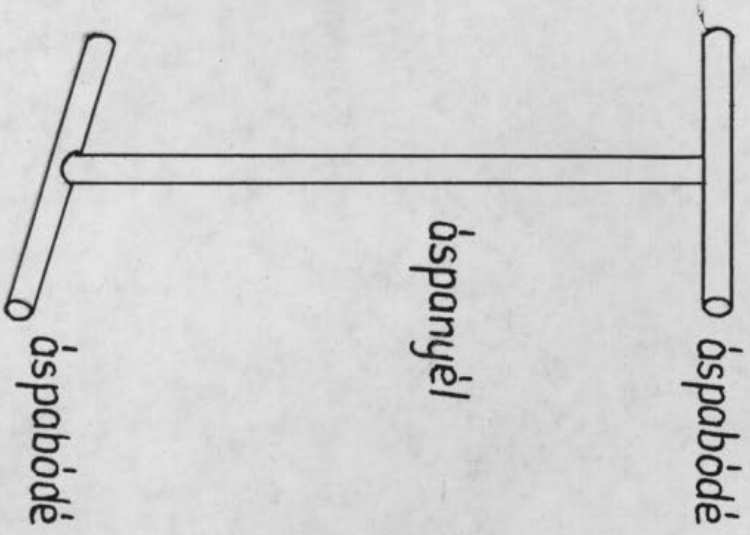
3. ábra. Vágó

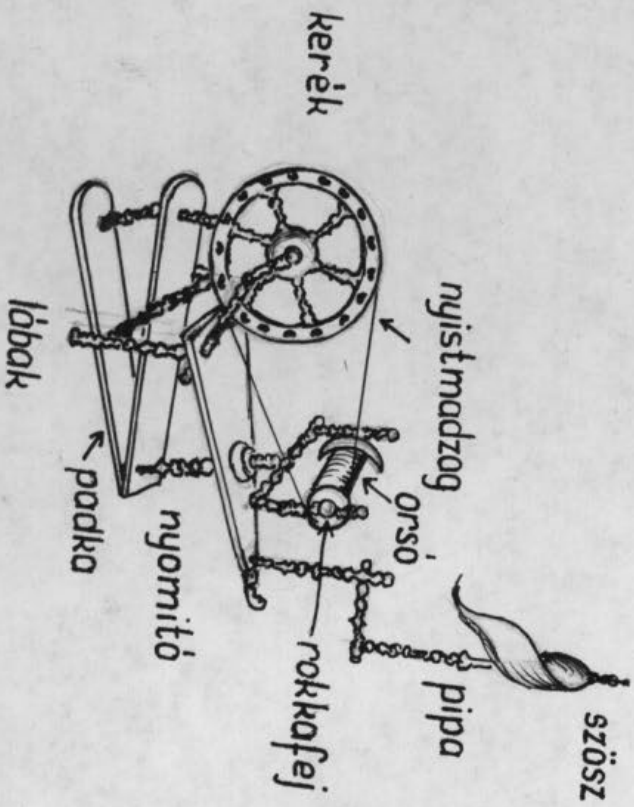
4. ábra. Gereben

1. ábra. Sarló

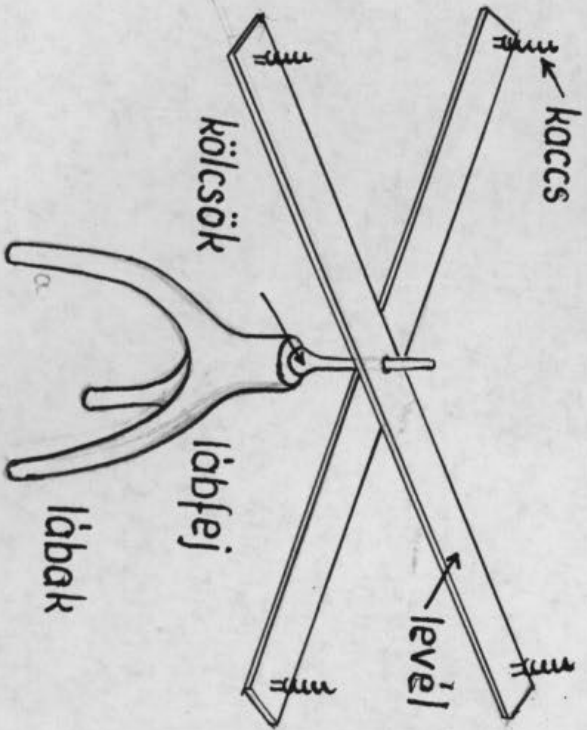
2. ábra. Csep.

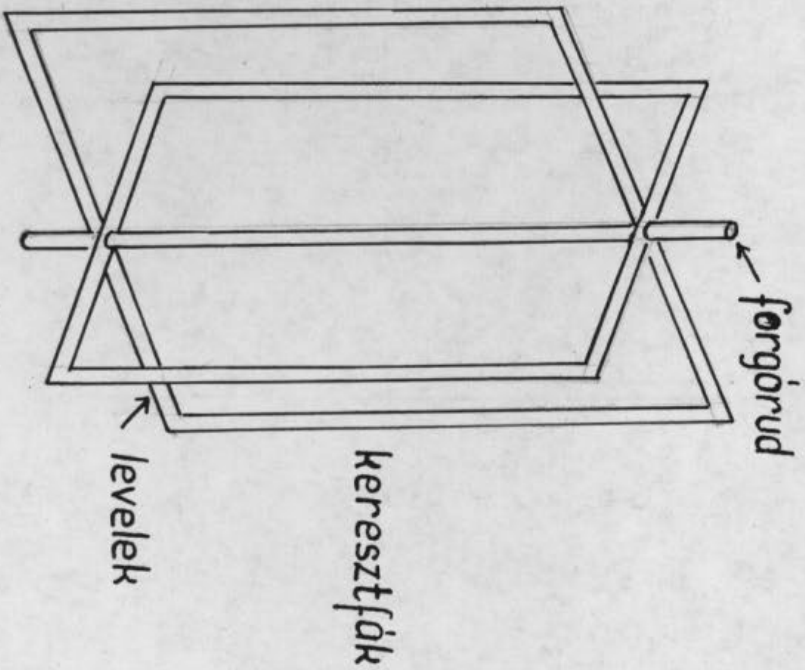
6. ábra. Ásipa

5. ábra. Rokka

7. ábra. Gombolyító

8. ábra. Forgó